

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

12.05 – МКР. 2228 “С” 2023.12.07. 008 ПЗ

МИХАЙЛЮК ВАЛЕНТИНИ ВІТАЛІЇВНИ

2024 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет аграрного менеджменту

УДК: 005.511(083.92):615:7

ПОГОДЖЕНО

**Декан факультету аграрного
менеджменту**

_____ **Анатолій ОСТАПЧУК**
(підпис) (ПІБ)

“ _____ ” _____ 2024 р.

**ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО
ЗАХИСТУ**

**Завідувач кафедри виробничого
та інвестиційного менеджменту**

_____ **Тетяна ВЛАСЕНКО**
(підпис) (ПІБ)

“ _____ ” _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «ПРОЕКТ ВІДКРИТТЯ СТУДІЇ АРТ-ТЕРАПІЇ»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітня програма Управління інвестиційною діяльністю та міжнародними проектами

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми

д.е.н., професор

_____ **Лідія ШИНКАРУК**
(підпис) (ПІБ)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

д.е.н., професор

_____ **Лідія ШИНКАРУК**
(підпис) (ПІБ)

Виконала

_____ **Валентина МИХАЙЛЮК**
(підпис) (ПІБ студента)

КИЇВ – 2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет аграрного менеджменту**

ЗАТВЕРДЖУЮ

**В.о. завідувача кафедри виробничого та
інвестиційного менеджменту**

к.е.н., доцент _____ Тетяна ВЛАСЕНКО
(підпис)

“ _____ ” _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

**ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ**

Михайлюк Валентині Віталіївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність 073 «Менеджмент»

(код і назва)

Освітня програма «Управління інвестиційною діяльністю та міжнародними проектами»

(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Проект відкриття студії арт-терапії»
затверджена наказом ректора НУБіП України від 07 грудня 2023 р. №2228 «С»
Термін подання завершеної роботи на кафедру 29 листопада 2024 р.

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: закони та нормативно-правові акти України; словникові та довідникові джерела; електронні джерела; вітчизняні та іноземні джерела

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретико-методологічні основи розробки бізнес-плану відкриття студії арт-терапії
2. Бізнес-план проекту з відкриття студії арт-терапії
3. Перспективи реалізації бізнес-плану відкриття студії арт-терапії

Дата видачі завдання “15” грудня 2023 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ Лідія ШИНКАРУК
(підпис) (прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____ Валентина МИХАЙЛЮК
(підпис) (прізвище та ініціали студента)

РЕФЕРАТ

магістерської кваліфікаційної роботи

Михайлюк Валентини Віталіївни

на тему: «Проект відкриття студії арт-терапії»

Магістерська робота на тему «Проект відкриття студії арт-терапії» складається з титульної сторінки, змісту, вступу, трьох розділів та списку використаних джерел. В роботі представлено 41 ілюстративний матеріал, зокрема 19 таблиць і 22 рисунка. Список використаних джерел налічує 45 найменування, а загальний обсяг роботи становить 69 сторінок.

У першому розділі представлено теоретико-методологічні основи розробки бізнес-плану студії арт-терапії. Проведено аналіз світових тенденцій у сфері арт-терапії, а також досліджено ринок арт-терапії в Україні. Дослідження охоплює особливості проведення арт-терапевтичних сесій, що дозволяє зрозуміти специфіку послуг та очікування потенційних клієнтів студії.

Другий розділ присвячено розробці бізнес-плану. Тут визначено концепцію проекту, його цілі, описано загальні характеристики бізнесу та проаналізовано цільову аудиторію. Проведено детальний SWOT-аналіз студії арт-терапії, розглянуто конкурентне середовище та запропоновано маркетингові заходи. Окремий акцент зроблено на організаційно-виробничому плані, а також на фінансових аспектах проекту, зокрема, джерелах фінансування.

Третій розділ аналізує перспективи реалізації бізнес-плану. В ньому розглянуто економічну ефективність проекту та механізми управління ризиками. Проведено оцінку основних ризиків, що можуть вплинути на реалізацію бізнес-плану, та розроблено стратегії їх мінімізації для забезпечення стабільної роботи студії.

Ключові слова: арт-терапія, бізнес-план, студія арт-терапії, SWOT-аналіз, цільова аудиторія, конкурентне середовище, економічна ефективність, управління ризиками.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ БІЗНЕС-ПЛАНУ ВІДКРИТТЯ СТУДІЇ АРТ-ТЕРАПІЇ.....	9
1.1 Тенденції розвитку ринку арт-терапії в світі	9
1.2 Аналіз ринку арт-терапії в Україні.....	16
1.3 Особливості проведення арт-терапевтичних сесій.....	22
РОЗДІЛ 2. БІЗНЕС-ПЛАН ПРОЕКТУ З ВІДКРИТТЯ СТУДІЇ АРТ-ТЕРАПІЇ..	25
2.1 Концепція та цілі проекту	25
2.2 Загальна характеристика бізнесу та аналіз цільової аудиторії.....	28
2.3 Аналіз конкурентного середовища та маркетингові заходи проекту	31
2.4 SWOT-аналіз студії арт-терапії	35
2.5 Організаційно-виробничий план бізнес-проекту.....	39
2.6 Фінансовий план та джерела фінансування бізнес-проекту.....	42
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПЛАНУ ВІДКРИТТЯ СТУДІЇ АРТ-ТЕРАПІЇ	53
3.1.Оцінка економічної ефективності проекту.....	53
3.2.Управління ризиками проекту	57
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Актуальність. Арт-терапія сьогодні вважається одним з найбільш м'яких, але ефективних методів для покращення психологічного благополуччя населення. Техніки терапії застосовуються при досить широкому спектрі проблем. Це можуть бути психологічні травми, втрати, кризові стани, внутрішньо- і міжособистісні конфлікти, постстресові, невротичні та психосоматичні розлади, екзистенційні та вікові кризи.

Не менш важливим є те, що арт-терапія допомагає розвинути в людині креативність мислення і цілісність особистості, а також через творчість дозволяє пізнати свій внутрішній світ. Потрібно відзначити високу ефективність терапії мистецтвом, як при роботі з дорослими, так і при роботі з підлітками та дітьми. Бо саме вона сприяє підвищенню самооцінки; вчить розслаблятися і позбуватися від негативних емоцій і думок; при груповій роботі вона розвиває в людині важливі соціальні навички. Заняття арт-терапією дає людині можливість зміцнити свою пам'ять, розвинути увагу, мислення і навички прийняття рішень.

Спеціалісти зазначають, що арт-терапія працює там, де інші методи не діють. Ідеться про психологічні травми, як, наприклад, насильство або посттравматичний синдром. Саме тому закордоном, особливо в США, її активно використовують у межах реабілітації військовослужбовців. І це має стати прикладом для України, де сьогодні виникла гостра потреба в запровадженні новітніх реабілітаційних програм як для військових та полонених, так і для їхніх рідних чи людей, евакуйованих із зони бойових дій. Арт-терапія може стати ефективним способом реабілітації, оскільки в процесі малювання людина з посттравматичним синдромом дистанціюється від пережитих психічних травм і може перенести свої переживання у творчість, таким чином знявши напруження.

Таким чином, відкриття студії арт-терапії розширить можливості надання психологічної допомоги, людям, які цього потребують. Адже арт-терапія допомагає сформуванню оптимістичний погляд на світ, повірити у власні сили та

здібності, зміцнити свою активну життєву позицію. Це потрібно людям, які живуть у суспільстві, де відбуваються динамічні зміни.

Проблему розвитку арт-терапії та її впливу на суспільство досліджували різні вітчизняні та іноземні вчені та психотерапевти, серед яких О. Вознесенська, Ю. Бриндіков, К. Малкіоді. В магістерській кваліфікаційній роботі також використовувались праці щодо бізнес-планування та інвестиційної діяльності Л. Шинкарук, Т. Майорової, М. Деліні, Т. Власенко, М. Талавирі, Т. Лобунець.

Метою роботи є розкриття основних особливостей розроблення проекту з відкриття студії арт-терапії та бізнес-плану його реалізації.

Предметом дослідження є організація студії арт-терапії «АТ STUDIO».

Об'єктом дослідження є процес створення проекту з відкриття студії арт-терапії.

Завданнями магістерської роботи є:

- дослідити зовнішній та внутрішній ринок з надання послуг арт-терапії;
- визначити особливості проведення арт-терапевтичних сесій;
- описати концепцію та цілі проекту;
- проаналізувати цільову аудиторію;
- дослідити конкурентне середовище бізнес-проекту;
- описати маркетингові заходи;
- розробити фінансовий план проекту з відкриття студії арт-терапії;
- оцінити економічну ефективність проекту;
- виявити ризики пов'язані з реалізацією проекту;

Методи дослідження. Протягом написання магістерської кваліфікаційної роботи використовувались різні спеціальні та загальнонаукові методи дослідження, що допомогли розробити бізнес-план відкриття студії арт-терапії. У роботі були використані такі методи як статистичний та систематизації (для визначення актуальності послуг з арт-терапії на внутрішньому та зовнішньому ринках), порівняння та аналізу (для вивчення конкурентів та вибору методик проведення занять з терапії), моделювання (для побудови бізнес-моделі) та інші.

Практичне значення результатів, які отримали під час дослідження, полягає у формуванні рекомендацій щодо організації бізнесу з відкриття студії арт-терапії.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі і нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України та міжнародних організацій, як ООН та ЮНІСЕФ, соціальні опитування проведені МОЗ, наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, дослідження аналітичних центрів, а також матеріали періодичних та інтернет видань.

Апробація результатів. Результати наукового дослідження були окреслені на засіданні наукового гуртка «Менеджмент і сьогодення», що організований на кафедрі виробничого та інвестиційного менеджменту. Також був виступ на пленарному засіданні восьмої міжнародної науково-практичної конференції «Інклюзивний розвиток національної економіки: глобальні тенденції, можливості для України та роль агропродовольчого сектору, досвід і співпраця з ЄС» (2024) на тему «Досвід участі у громадських проектах» [35].

За матеріалами магістерської кваліфікаційної роботи були опубліковані тези: «Особливості сфери надання освітніх послуг в сучасних умовах» [29] у матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції «Інклюзивний розвиток національної економіки: глобальні тенденції, можливості для України та роль агропродовольчого сектору» та тези: «Особливості розвитку ринку арт-терапії в Україні» [30] у матеріалах студентської конференції «Роль молоді у розвитку АПК України», також була написана наукова робота.

Магістерська робота поєднує в собі вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел, який містить 45 найменувань, також 19 таблиць та 22 рисунка. Загальний обсяг наукової роботи 69 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ БІЗНЕС-ПЛАНУ ВІДКРИТТЯ СТУДІЇ АРТ-ТЕРАПІЇ

1.1 Тенденції розвитку ринку арт-терапії в світі

Арт-терапія передбачає використання творчих процесів, таких як малювання, живопис, скульптура та інші види мистецтва, для покращення фізичного, психічного та емоційного благополуччя. Це забезпечує невербальний вихід для самовираження і спілкування та використовується для лікування різних проблем психічного здоров'я, когнітивних розладів та хронічних захворювань. Ринок розвивається завдяки зростанню обізнаності щодо психічного здоров'я, збільшенню популяції геріатричних пацієнтів і активному використанню арт-терапії.

Ринок арт-терапії сегментований за типом, застосуванням, кінцевим користувачем і регіоном. За типом ринок сегментується на живопис, музику, танець, драму, фотографію та інші. Найбільшу частку ринку у 2023 році займав сегмент живопису (31%) [8]. Живопис часто використовується, оскільки він не вимагає особливих навичок і пропонує простий спосіб самовираження.

На рис. 1.1 зображено частку ринку арт-терапії за типами у 2023 році.

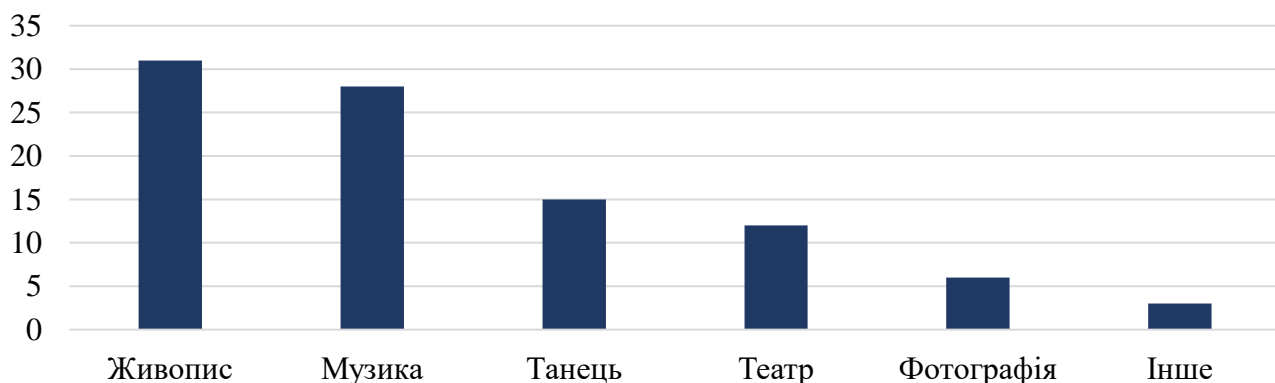

Рис. 1.1. Глобальна частка ринку терапії візуальними мистецтвами (%), за типом, 2023 р.

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Очікується, що Північна Америка буде найбільшим ринком арт-терапії протягом періоду з 2023 до 2030 року, на нього вже припадає понад 40% частки ринку [8]. Зростання ринку в Північній Америці пояснюється високим рівнем обізнаності, налагодженою інфраструктурою охорони здоров'я, і сприятливою політикою відшкодування в регіоні.

Європейський ринок стане другим за величиною ринком арт-терапії, на нього припадає понад 25% частки ринку у 2023 році [8]. Зростання пов'язане зі збільшенням кількості пацієнтів з геріатричними захворюваннями і збільшенням застосування арт-терапії в медичних закладах у регіоні.

Також очікується, що Азійсько-Тихоокеанський ринок арт-терапії буде найшвидше зростати, із середньорічним зростанням понад 15% протягом прогнозованого періоду. Зростання пов'язане зі збільшенням витрат на охорону здоров'я та збільшенням використання експресивної арт-терапії в школах і громадських центрах регіону. На рис. 1.2 зображено частку ринку арт-терапії за регіонами у 2023 році.

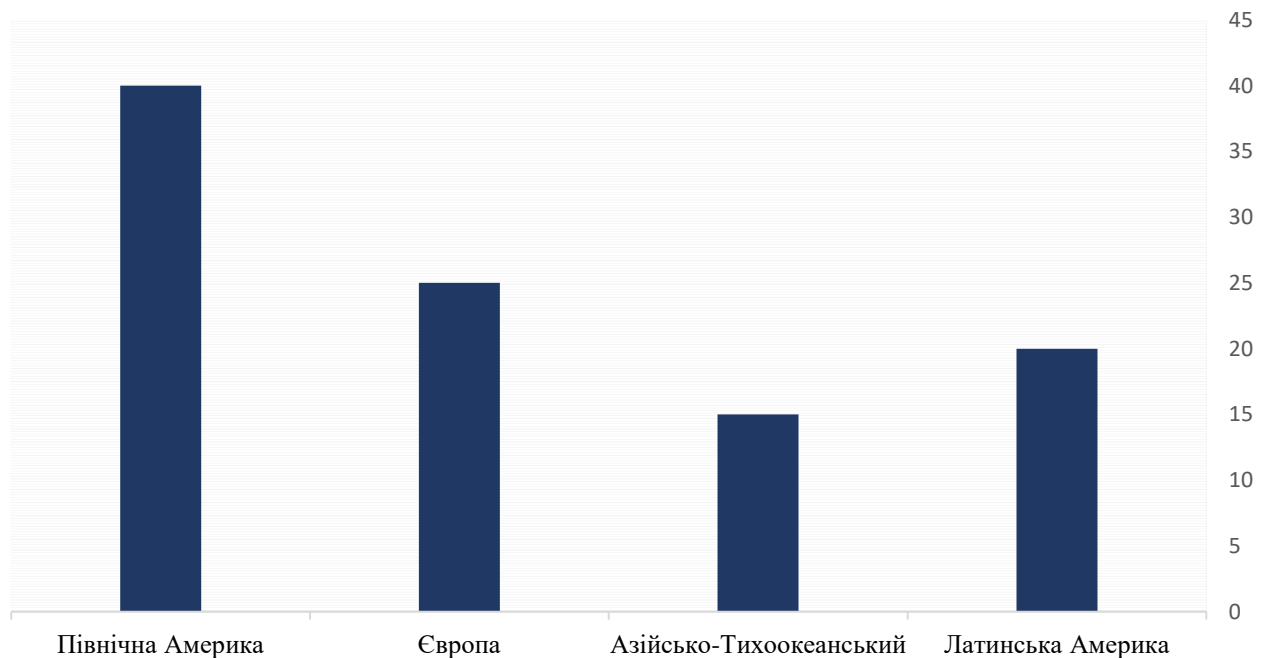

Рис. 1.2. Глобальна частка ринку арт-терапії (%), за регіонами, 2023 р.

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Виділяють такі найкращі компанії на ринку терапії візуальними мистецтвами, як Американська асоціація арт-терапії, Арт-терапія без кордонів, Мистецтво з ефектом, Канадська асоціація арт-терапії, Мистецький центр творчого зростання, Міжнародна асоціація експресивної арт-терапії, Благодійний фонд для дітей Луна, Національний інститут травм і втрат у дітей. Очікується, що до 2030 року обсяг ринку арт-терапії досягне 3,67 мільярда доларів США з 1,38 мільярда доларів США у 2023 році [8].

Основними драйверами міжнародного ринку арт-терапії є збільшення кількості розладів психічного здоров'я, зростання геріатричної популяції, переконливі клінічні докази користі арт-терапії та підтримка арт-терапії урядами та організаціями охорони здоров'я.

Збільшення кількості розладів психічного здоров'я, таких як тривога, депресія, посттравматичний стресовий розлад, зловживання психоактивними речовинами та травми, є головним фактором зростання ринку терапії образотворчим мистецтвом. За даними ВООЗ, близько 1 мільярда людей у світі страждають психічними розладами. На рис. 1.3 зображено кількість населення з певними психічними розладами.

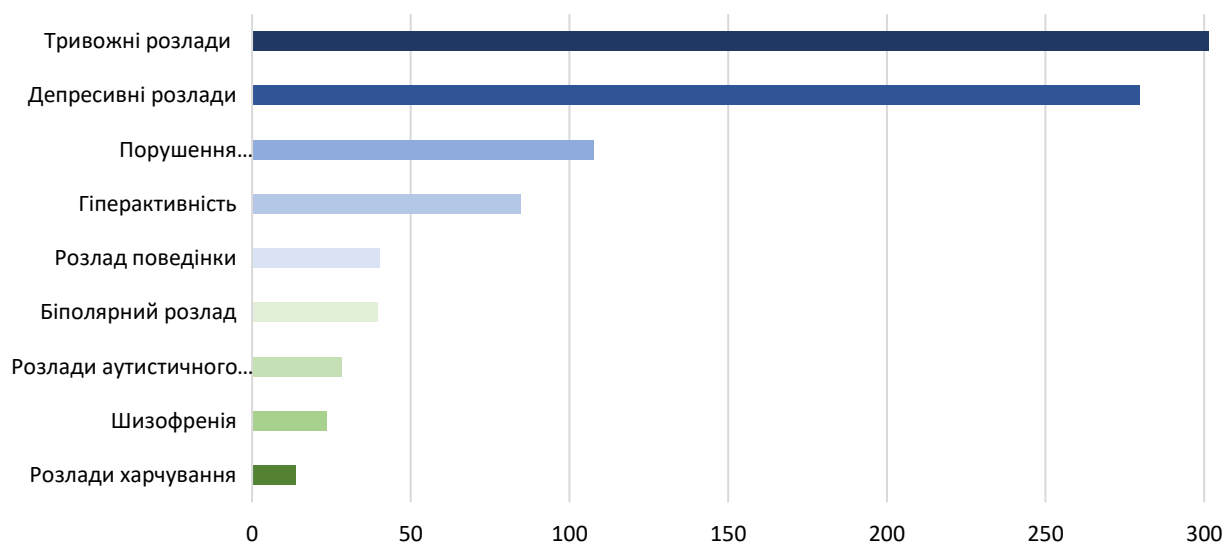

Рис. 1.3. Кількість населення світу з порушенням психічного розвитку за типом (млн.), 2022р.

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Терапія візуальним мистецтвом може допомогти покращити якість життя пацієнтів із різними психічними захворюваннями. Зростаючий тягар психічних розладів і потреба в ефективних методах лікування значно підвищують попит на арт-терапію. У березні 2021 року Luna Children's Charity запустила нову програму арт-терапії для дітей, хворих на рак, щоб забезпечити емоційну підтримку через творче самовираження [1].

Швидко зростаюча геріатрична популяція по всьому світу відкриває значні можливості для ринку терапії мистецтвом. Людям похилого віку більш характерні такі вікові захворювання, як деменція, хвороба Альцгеймера та інші нейродегенеративні розлади, які порушують когнітивні здібності. Різні техніки арт-терапії можуть стимулювати мозкову діяльність, покращувати моторику та підвищувати настрій у пацієнтів літнього віку. Очікується, що зростання геріатричної популяції та їхня вразливість до погіршення психічного здоров'я збільшить використання арт-терапії. У січні 2022 року Montage Arts Therapy представила нові послуги музичної терапії для пацієнтів із деменцією, щоб стимулювати когнітивні здібності та покращувати настрій. На рис. 1.4 показано динаміку зростання геріатричного населення у світі загалом та в різних регіонах.

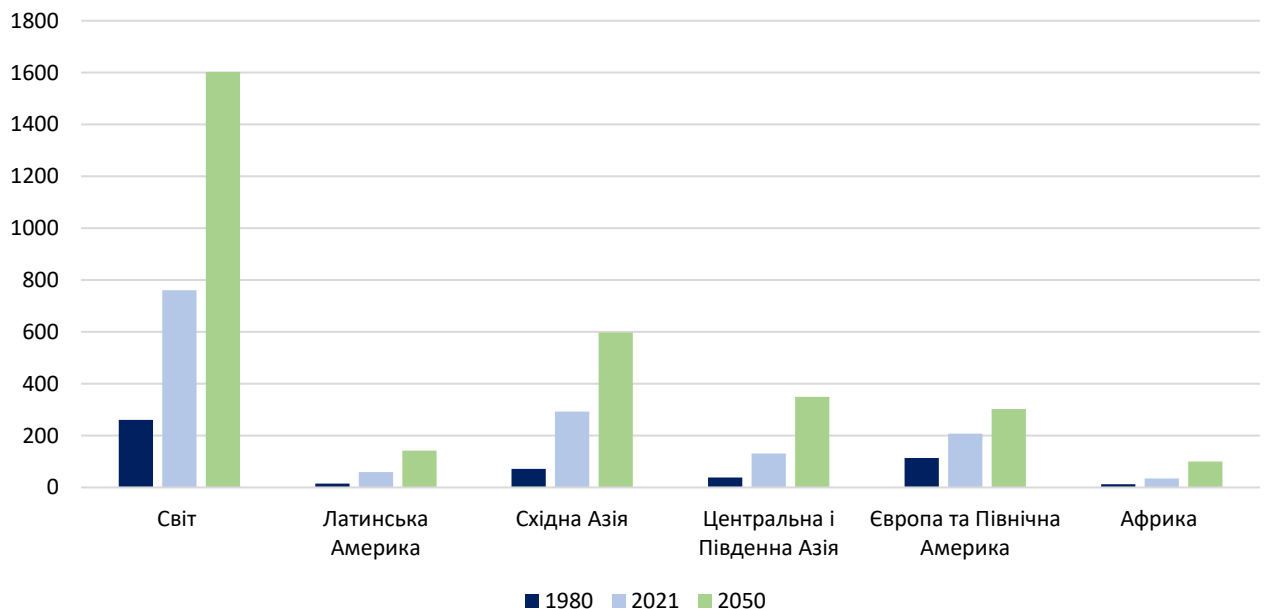

Рис. 1.4. Прогноз кількості людей у віці 65 років і старше (млн.). Світ і регіони станом на 2050 р.

Джерело: сформовано автором на основі [10]

Широкі дослідження показують, що використання арт-терапії позитивно впливає на психічне здоров'я і через це пацієнти та медичні працівники краще сприймають цей метод в лікуванні. Також терапія експресивним мистецтвом може призвести до зниження рівня тривоги, депресії, покращення когнітивних здібностей і позитивних фізіологічних змін. Переконливі клінічні докази, що підтверджують ефективність арт-терапії для лікування психічного здоров'я, значно впливають на зростання ринку.

Спостерігається зростання кількості досліджень, які вивчають методи та вплив терапії на стан здоров'я. Спеціалізовані програми арт-терапії запроваджуються, щоб вирішити проблему нестачі кваліфікованих терапевтів. Академічні установи засновують нові центри та ініціативи, зосереджені на мистецтві та здоров'ї. Наприклад у грудні 2021 року Кеті Малкюді, професійна консультантка з питань психічного здоров'я, зареєстрований арт-терапевт, найбільш відома своєю роботою з лікування травм, співпрацювала з International Expressive Arts Therapy Association, щоб запропонувати нові програми професійного навчання [3]. На рис. 1.5 зображена динаміка зростання кількості публікацій наукових праць про арт-терапію.

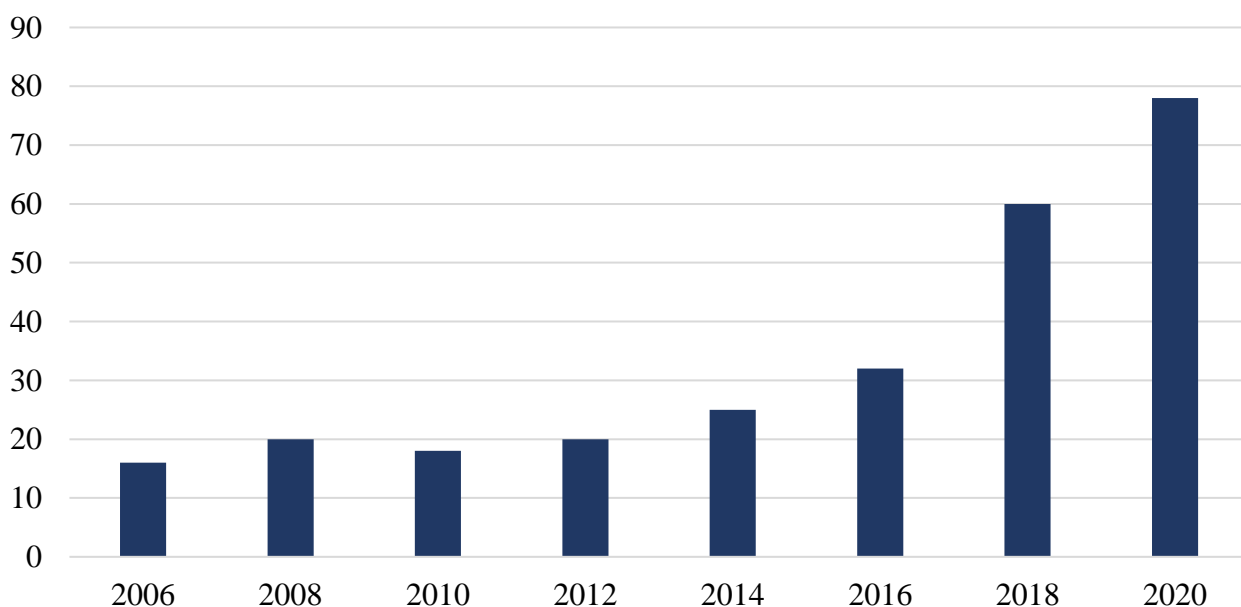

Рис. 1.5. Кількість публікацій про арт-терапію.

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Урядові ініціативи щодо розширення доступу до психологічної допомоги та підтримка органів охорони здоров'я комплексних підходів до лікування сприяють зростанню ринку. Арт-терапія отримує визнання як психосоціальне втручання, що ґрунтується на доказах. Багато систем охорони здоров'я запроваджують програми арт-терапії, а терапія покривається страховими планами. Така систематична інтеграція терапії образотворчим мистецтвом покращує результати пацієнтів і стимулює розширення ринку.

Також розширюються можливості арт-терапії на міжнародному ринку. Спостерігається впровадження цифрових технологій у терапію, що дає значні можливості для зростання ринку. Віртуальна арт-терапія з використанням відеоконференцій, додатків mHealth та онлайн-порталів покращує доступність і дозволяє дистанційно самовиражатися. Цифрові сеанси терапії дозволяють ширше охоплювати вікові групи та географічні регіони. Арт-терапевти також можуть оптимізувати свою роботу та досягти масштабування.

Останніми роками з'явилась тенденція надання послуг візуальної арт-терапії вдома, щоб покращити гнучкість, безперервність та доступність для пацієнтів. Домашні моделі дають змогу терапевтам краще зрозуміти життєве середовище та потреби клієнтів. Це усуває перешкоди для доступу для нерухомих пацієнтів і зменшує труднощі з транспортуванням.

Країни з економікою, що розвивається, представляють дуже прибуткову можливість для терапії візуальним мистецтвом завдяки покращенню витрат на охорону здоров'я, зростанню обізнаності про психічне здоров'я та великій кількості цільової групи. Багато регіонів, що розвиваються, досі мають певні стереотипи щодо психічних захворювань, а також бракує інфраструктури та кваліфікованих спеціалістів. Арт-терапія може допомогти подолати культурні бар'єри для лікування психічного здоров'я. Наприклад у квітні 2022 року Trauma Healing and the Arts запустили нові семінари з арт-терапії в громаді, щоб сприяти відновленню травми для маргіналізованих груп [4].

Існує значний потенціал для інтеграції терапії візуальним мистецтвом у школи, виправні установи, громадські центри та інші системи. Програми арт-

терапії можуть підтримувати соціально-емоційне здоров'я вразливих груп, таких як діти, ув'язнені, біженці, безпритульні. Багато некомерційних організацій впроваджують креативне мистецтво в громадах. Більш широке впровадження в установах сприятиме розширенню ринку.

Наприклад, у в'язниці Сан-Квентін у Каліфорнії арт-терапія використовується вже більше двадцяти років як частина програми реабілітації. Студію терапевтичного мистецтва створила група волонтерів, терапевтів та персоналу. Сеанси арт-терапії в Сан-Квентіні були успішними, ув'язнені показали покращену самооцінку, соціальні навички та здатність вирішувати проблеми. Ув'язнені, які займаються арт-терапією, часто говорять про те, що відчують що їх чують, поважають та приймають – усі важливі почуття для тих, хто живе у в'язниці. Ситуаційне дослідження в Сан-Квентіні також виявило, що арт-терапія допомогла ув'язненим створити здорові стосунки один з одним і співробітниками. Ув'язнені, які створювали тюремні малюнки, частіше спілкувалися з персоналом, брали участь у діяльності зі своїми однолітками та брали участь в інших терапевтичних програмах [9].

Ще однією тенденцією на міжнародному ринку є поєднання арт-терапії з методами лікування «Нью Ейдж», такими як музична терапія, терапія за допомогою тварин, йога та практики усвідомлення. Таке поєднання методів покращує залучення пацієнтів і результати. Інновації в підходах інтегративної терапії сприяють зростанню ринку.

В секторі терапії спостерігається зростання комбінованих моделей лікування за участю арт-терапевтів, консультантів з питань психічного здоров'я, ерготерапевтів та опікунів. Комбінований досвід допомагає отримати глибше розуміння потреб пацієнтів. Групова арт-терапія сприяє соціальній взаємодії. Сімейна арт-терапія також дозволяє близьким людям брати участь у процесі зцілення.

Проте є певні ринкові обмеження в арт-терапії. Багато страхових компаній досі не покривають послуги арт-терапії, а витрати з власної кишені залишаються високими, що обмежує впровадження. Деякі приватні страхові плани надають

лише часткове покриття, якщо терапевт є авторизованим постачальником медичних послуг. Medicare також накладає обмеження на відшкодування арт-терапії. Відсутність повного охоплення в поєднанні з високою вартістю терапії є основною проблемою, що впливає на потенціал ринку.

Сектор терапії образотворчим мистецтвом стикається з серйозними обмеженнями через недостатню кількість кваліфікованих терапевтів для задоволення зростаючого попиту. У більшості країн існує дефіцит акредитованих програм магістратури та можливостей клінічного навчання під наглядом. Суворі освітні вимоги та вартість навчання на програмі з арт-терапії також стримують майбутніх студентів. Нестача кваліфікованих арт-терапевтів є ключовим фактором.

Також хоча клінічні докази ефективності використання арт-терапії зростають, серед деяких груп пацієнтів і медичних працівників все ще існують хибні уявлення щодо їх терапевтичної цінності. Арт-терапія іноді розглядається як приємне допоміжне лікування, а не основна медична допомога.

1.2 Аналіз ринку арт-терапії в Україні

В Україні арт-терапія перебуває у стадії становлення. 2003 року в Києві було створено Арт-терапевтичну асоціацію, що об'єднала арт-терапевтичні центри та спеціалістів по всій країні. Основна мета асоціації є розвиток терапії мистецтвом, впровадження арт-терапевтичних методів в Україні та покращення якості і рівня психологічної допомоги. Президентом громадської організації є арт-терапевт, психолог, психоаналітик, член правління Української Асоціації Психоаналізу, викладач Міжнародного Інституту Глибинної Психології та керівник "Центру творчого розвитку людини" Шпехт О.І. [18].

Асоціація сприяє підвищенню рівня теоретичних знань, удосконаленню практичних вмінь і навичок у сфері арт-терапії членів організації. Під егідою асоціації працюють арт-терапевтичні майстерні; організуються та впроваджуються навчальні програми "Теорія і практика Арт-терапії",

"Психодинамічна Арт-терапія: теорія і практика", "Арт-терапія в роботі з дітьми та підлітками"; організовують супервізійні та інтервізійні групи для практикуючих арт-терапевтів; упроваджений проект "Кінотерапія" та дослідний проект "Арт-терапія мистецтвом", а також розширення та вдосконалення програм шляхом приєднання низки авторських методик; організовується та проводиться міжнародний проект "Школа Арт-терапії у Флоренції".

Як окремого фаху арт-терапії в Україні поки що не існує, проте вона викладається в багатьох університетах окремим курсом для психологів, педагогів та соціальних працівників. Тренінги з підвищення кваліфікації проводить також згадана вище асоціація.

Найбільшого розвитку дістали такі її форми як терапія за допомогою образотворчого мистецтва, танцювально-рухова терапія й казкотерапія як форма бібліотерапії. Ці форми арт-терапії активно обговорюються в науковій літературі, презентуються на різних конференціях і семінарах. Меншою мірою описана робота українських арт-терапевтів у рамках кольоротерапії, драматерапії, музикотерапії, манкотерапії як форми піскової терапії [13].

Арт-терапія в Україні застосовується в багатьох галузях, де є необхідним розвиток, корекція, зміцнення особистості. Як відомо, арт-терапії розвивалася на стикові трьох сфер, трьох галузей знань – медицини, психології та культури. В Україні арт-терапія, у першу чергу, зацікавила педагогів і психологів-практиків, що стало поштовхом до поширення цього методу в освіті й соціальній сфері. Багато уваги привертають арт-терапевтичні форми виховного впливу в освітньому середовищі. Власне можливість художнього самовираження для дітей і молоді завжди пов'язана із поліпшенням їхнього психічного здоров'я й розвитком особистості. Крім цього, арт-терапія надає широкі можливості для комунікативного розвитку особистості. І тому арт-терапія досягла свого максимального впровадження саме через шкільних психологів і соціальних педагогів [13].

Проте зараз застосування арт-терапії в Україні суттєво розширилося. Якщо раніше до неї вдавалися найчастіше в роботі з дітьми, то сьогодні й у

різноманітних клінічних цілях. Арт-терапія активно використовується за європейськими протоколами в комплексному лікуванні пацієнтів із невротами, хронічним болем, психосоматичними розладами [23].

Війна в Україні створила величезну потребу у психологічній підтримці населення – від першої психологічної допомоги до комплексного психологічного супроводу. Люди пережили страх, травму та ізоляцію, у них проявляються симптоми тривоги, депресії та стресу.

За результатами 2022 року з'явилися реальні цифри, що свідчать про масштаб проблеми, з якою вже стикнулася система охорони здоров'я: офіційна статистика двох міністерств – МОН та МОЗ України, каже: по допомогу, пов'язану з травмою війни, звернулися понад 1 млн. українців. Втім, і ця вражаюча цифра не дає повної картини, оскільки не враховує дані за іншими відомствами (Національна поліція, Міністерство у справах ветеранів України, військові медики тощо), а також звернення до фахівців, що мають приватну практику. Кількісний вимір проблеми дає можливість оцінити очікуваний у найближчі роки попит на психологічну підтримку.

Експерти оцінюють, що 40–50 % населення потребуватимуть психологічної допомоги. У певних групах населення кількість таких людей буде становити: з-поміж військових та ветеранів – 1,8 млн; серед людей старшого віку – 7 млн; близько 4 млн – дітей та підлітків (рис. 1.6). Прогнозована потреба в допомозі з питань психічного здоров'я на первинній ланці медицини – 27 млн звернень. Водночас близько 3–4 млн українців матимуть певний розлад психічного здоров'я – помірної або тяжкої форми [14].

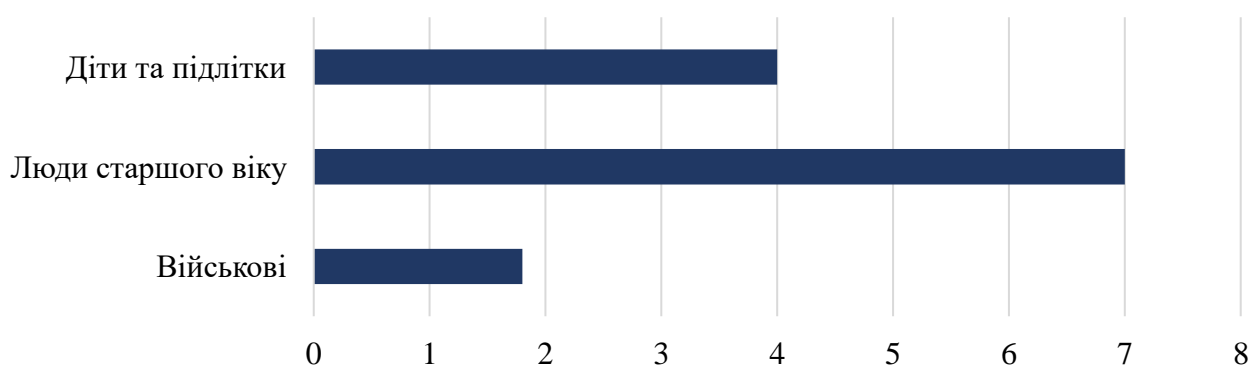

Рис. 1.6 Кількість людей в групах населення, які потребують психологічної допомоги, (млн.), 2023р.

Джерело: сформовано автором на основі [14]

У Міністерстві охорони здоров'я прогнозують, що через військові дії психологічна підтримка знадобиться понад 15 млн українцям. При цьому у близько 3–4 млн людей буде потреба у призначенні медикаментозного лікування. Після війни щонайменше кожна п'ята людина буде мати негативні наслідки для психічного здоров'я. За даними МОЗ, у 20–30 % осіб, які пережили травматичні події, може розвинутисть ПТСР. Орім цього, через 5–7 років очікують збільшення кількості осіб з наркотичною, алкогольною та іншими залежностями. Через психоемоційне напруження, спричинене війною, українці постаріють на 10–15 років, тобто хвороби, притаманні для зрілого та літнього віку, будуть траплятися на 10–15 років раніше, ніж це було до війни [20].

Згідно з даними соціологічних опитувань, 71 % українців відчувають стрес або сильну знервованість. Серед їхніх причин на першому місці – повномасштабна війна з росією (72 %) і фінансові складнощі (44 %). З-поміж аспектів війни, які спричиняються до стресу або сильної знервованості, на першому місці перебуває безпека близьких (63 %) і втрата роботи або джерела доходу (42 %) [19]. На рис.1.7. зображено рівень впливу цих причин на населення України в 2023 році.

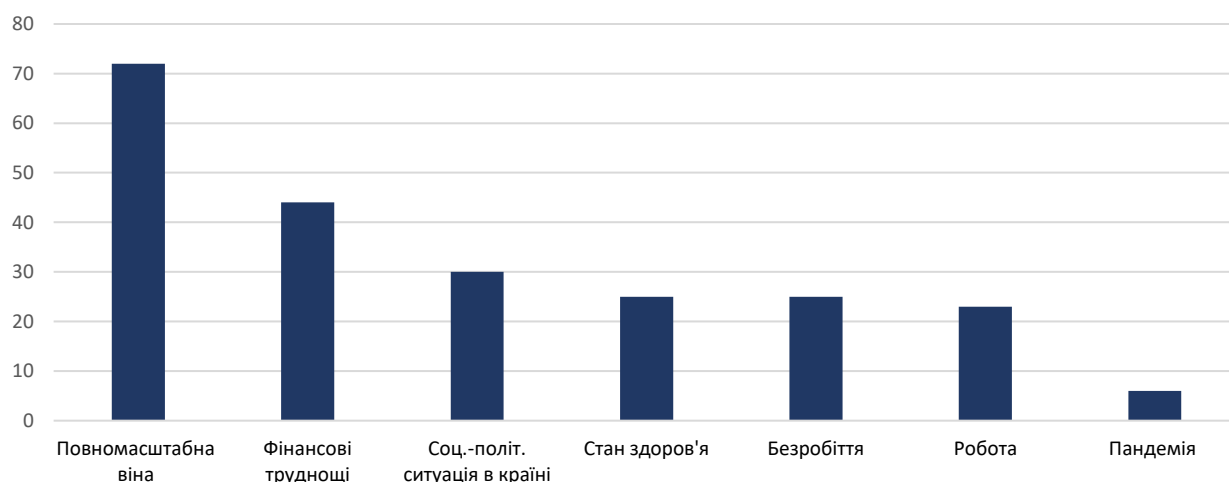

Рис. 1.7. Рівень впливу причин стресу на українців, (%), 2023 р.

Джерело: сформовано автором на основі [19]

В опитуванні, де брало участь 2100 осіб, близько половини респондентів (46 %) ніколи не відвідували психолога або психотерапевта і не планують цього чинити. Ще 35 % ніколи не відвідували, але не виключають, що можуть до такого вдатися. Число тих, хто ніколи не відвідував психолога або психотерапевта, зростає в старших вікових групах – 53 % серед осіб віком 45–54 роки і 61 % серед осіб віком 55–60 років [21]. Всі ці загальні результати зображені на рис. 1.8.

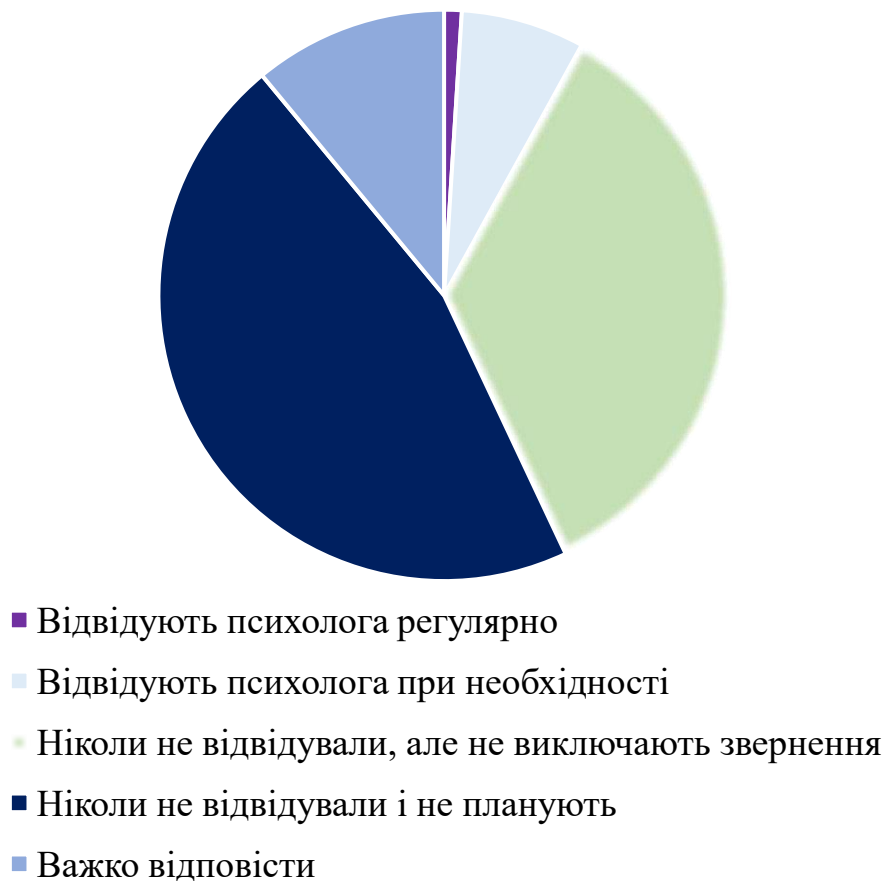

Рис. 1.8. Загальні результати опитування, щодо відвідувань психолога, (%).

Джерело: сформовано автором на основі [21]

42 % відчували потребу в психологічній допомозі, але зверталися за нею лише 5 % людей. 61 % не зверталися і не планують, причому в зазначених старших вікових групах цей відсоток перевищує середній показник – 68 % серед осіб віком 45–54 роки і 73 % серед осіб віком 55–60 років. Відсоток тих, хто не звертався за психологічною допомогою і не планує цього робити, значно

більший у жінок (55 %), ніж у чоловіків (44 %). Серед причин цього 31 % відзначили те, що вони не вважають свої проблеми достатніми для звернення, 26 % – впевненість, що вони можуть впоратися з ними самостійно [21].

На рис. 1.9 зображені результати рпитування за віковими групами.

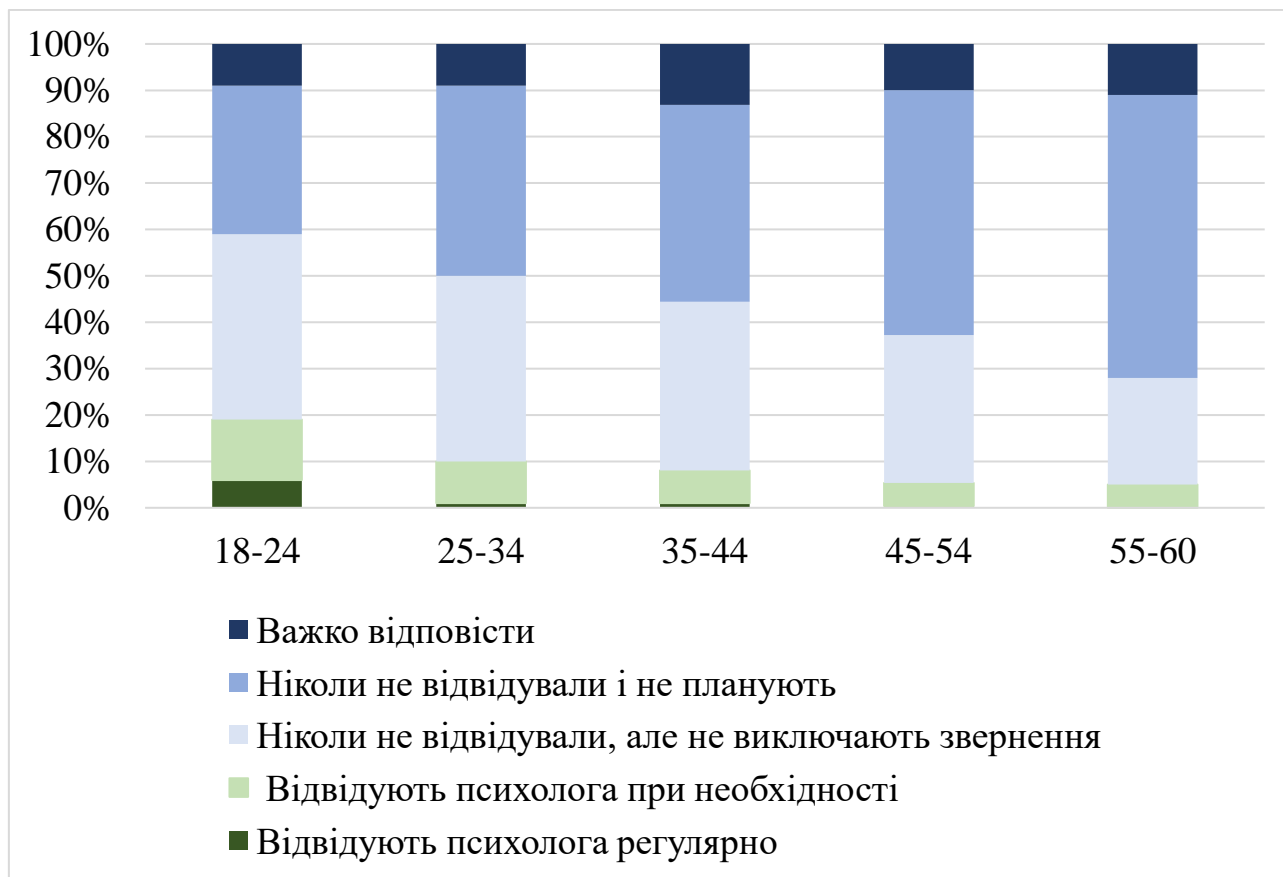

Рис. 1.9. Результати опитування, щодо відвідувань психолога за віковими групами,(%).

Джерело: сформовано автором на основі [21]

Проблема нехтування своїм здоров'ям – як психічним, так і фізичним – є досить типовою для України. Наші співгромадяни часто звертаються до фахівців лише тоді, коли розлад або хвороба прогресувала настільки, що стала серйозною загрозою, тоді як її діагностування на початковій стадії сприяло б ефективному лікуванню й швидкому поверненню людини до нормального життя. Нині ж діагностують менш як 10 % від прогнозованого поширення розладів психічного здоров'я (наприклад, депресія, тривожність, розлади харчової поведінки тощо).

Арт-терапія, зокрема моделі арт-терапії, що застосовуються в груповому середовищі, які пропонують груповий зворотний зв'язок, показали свою ефективність у лікуванні пацієнтів із посттравматичним стресовим розладом, особливо зосереджуючись на униканні/емоційному заціпенінні.

Арт-терапія розроблена, щоб допомогти учасникам подолати свої спогади про минулі травматичні події, щоб зрозуміти та повідомити про свій травматичний досвід. Терапія спрямована на те, щоб учасники поділилися своїм досвідом у цілющому середовищі, що зрештою допомагає покращити їхнє поведінкове та психічне здоров'я.

1.3 Особливості проведення арт-терапевтичних сесій

Дослідники виявили, що арт-терапія може бути ефективним варіантом лікування для дорослих, особливо для певних груп населення (дорослі, які пережили травму, люди похилого віку, ветерани, дорослі з тривогою та/або депресією та інші), особливо якщо терапія є довгостроковою.

Точних правил чи інструкцій щодо сеансу арт-терапії немає. У клінічних практиках вони зазвичай відбуваються щотижня в невеликій групі до шести осіб. Арт-терапія досить тривала і в ідеалі передбачає понад 10 сеансів. Спершу учасники проговорюють свої побажання чи власний емоційний стан. Терапевт пропонує вправи або для всієї групи, або для кожного учасника індивідуально. Поки пацієнти працюють над завданням, терапевт лише спостерігає і за потреби підтримує, може давати поради стосовно технік чи матеріалів. Після завершення сеансу учасники за бажання презентують свої роботи. Наприклад, можуть розповісти, як почувалися під час творчого процесу або чому обрали те чи інше зображення або кольори [23]. Існує багато способів використання арт-терапевтичних заходів з дорослими. В студії будуть використовуватись малювання, ліплення та виготовлення колажу.

Малювання є дуже популярним методом. Цю діяльність можна проводити різними техніками з використанням різних інструкцій; однак передумовою є те,

що учасники малюють малюнки, що виражають їхні внутрішні думки, а потім діляться своїми думками, описуючи свої художні зображення. У класичному варіанті малювати можна пензлем, ручкою або навіть руками. Але під час сеансів використовуються також глина, камінь, дерево та багато інших матеріалів.

Можна використовувати такі вправи як малювання в темноті, техніка Zentangle, малювати недомінуючою рукою, створювати мандали, колірні кола, малювати поки звучить музика та багато всього іншого.

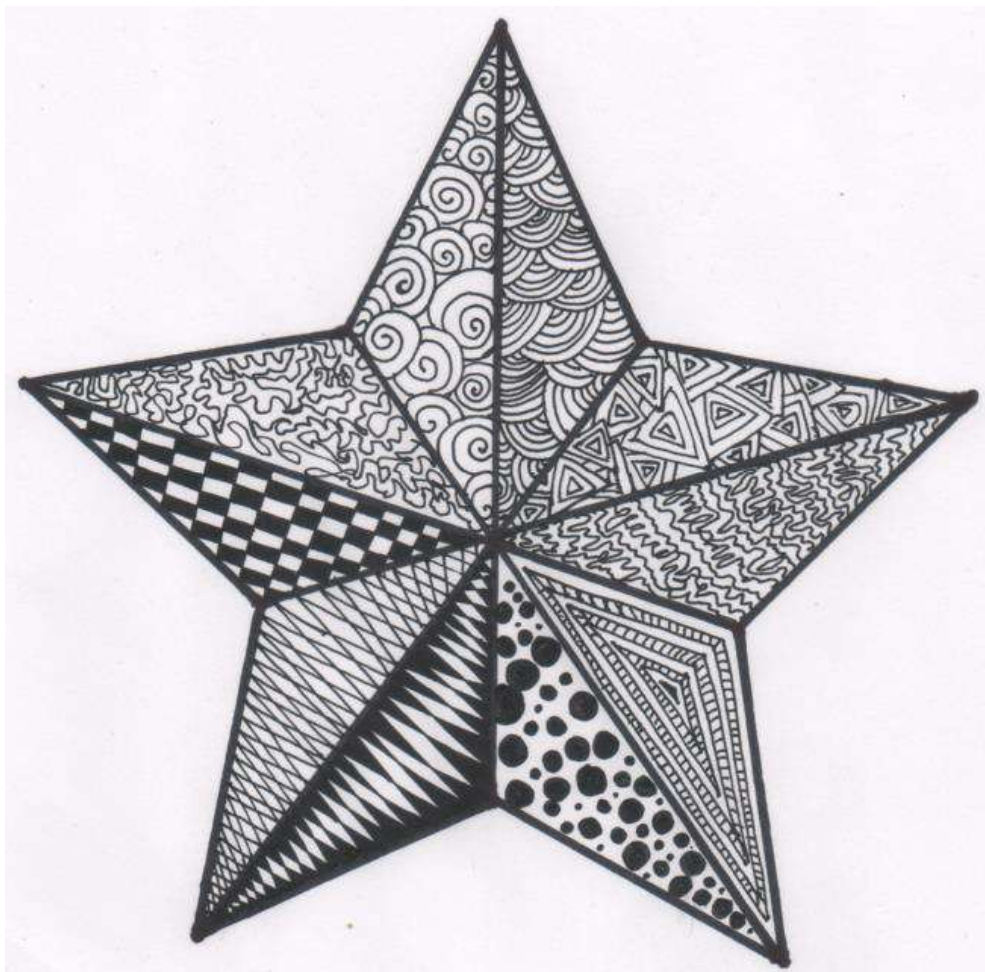

Рис. 1.10 Зразок техніки Zentangle.

Джерело: намальовано автором на основі джерела [31]

Іншим видом діяльності, який можна використати у студії, є створення колажу. Колаж може служити для покращення вербальної комунікації або надати спосіб зробити візуальним те, що неможливо передати. Під час процесу учасники вибирають зображення та предмети на основі того, що їх приваблює. Арт-терапевти заохочують своїх клієнтів використовувати образи, до яких вони

мають сильні позитивні або негативні почуття. Вибір зображення рекомендується робити спонтанним та імпульсивним, а не намагатися створити категорію для зображень, які вони вибирають [6]. Під час обробки колажу арт-терапевт зосереджується на образах і тому, що вони означають для клієнта у даний момент.

Для проведення такого заняття потрібно зібрати багато різноманітних старих журналів. Залежно від уподобань клієнта, можна також використовувати друковані зображення, матеріали змішаної техніки та знайдені об'єкти. Ще знадобляться клей, ножиці і основа, на якій буде робитись колаж, це може бути листок формату А3.

Дослідники виявили, що ліплення може допомогти покращити настрій людей і знизити рівень стресу. Творчий процес ліплення пов'язує людей з їхніми емоціями, дозволяючи їм виражати себе через самовираження. Ліплення часто використовується в групах, де учасникам дозволяється спілкуватися один з одним, створюючи скульптуру разом. Цей тип діяльності дозволяє людям, які зазвичай не взаємодіють за різних обставин, говорити про свої почуття без засудження чи страху бути критикованими чи засудженими іншими [5]. Для проведення такого заняття з ліплення потрібен скульптурний пластилін або полімерна глина.

Створення студії арт-терапії має позитивний соціальний ефект. Вона допоможе покращити реабілітацію людей з посттравматичними стресовими розладами, зокрема учасників бойових дій, тимчасово переміщених осіб і членів їхніх сімей, що знизить рівень напруги та агресії в суспільстві. Збільшення кількості арт-терапевтичних заходів дасть можливість підвищити психологічне благополуччя постраждалих. Адже, як доведено зарубіжними та вітчизняними науковцями, арт-терапія сприяє зниженню депресивних і тривожних проявів, зниженню агресивності, корекції поведінки, підвищенню комунікативних навичок та адекватному включенню в соціум.

РОЗДІЛ 2

БІЗНЕС-ПЛАН ПРОЕКТУ З ВІДКРИТТЯ СТУДІЇ АРТ-ТЕРАПІЇ

2.1 Концепція та цілі проекту

Основною **ідеєю** бізнесу є відкриття студії арт-терапії для дорослих та дітей. В цьому проекті арт-терапевтична студія розглядається, як спеціальне місце, що використовує мистецтво і творчість як засіб самовираження і комунікації для поліпшення фізичного, психічного та емоційного благополуччя людини.

Концепція проекту включає в себе відкриття студії арт-терапії для дітей та дорослих, які відчувають проблеми з подоланням посттравматичного синдрому, депресії, втрати, психологічної травми тощо. Студія облаштована відповідно для проведення творчих майстер-класів, які включають в себе малювання, ліплення та створення колажу.

Мета проекту полягає у відкритті студії арт-терапії для проведення індивідуальних та групових (6 осіб) занять в селі Софіївська Борщагівка, що розташоване в Бучанському районі Київської області.

Основними **завданнями** під час реалізації проекту є:

- Провести державну реєстрацію бізнесу (ФОП);
- Знайти фінансування проекту;
- Пошук приміщення, яке найкраще підходить для відкриття студії арт-терапії;
- Проведення ремонтних робіт у приміщенні;
- Облаштування приміщення всіма необхідними меблями та засобами для творчості;
- Підбір персоналу студії;
- Проведення рекламної кампанії до відкриття студії;
- Запуск роботи студії арт-терапії.

Центральною проблемою, яку вирішує цей проект є низьке психологічне благополуччя населення через військові потрясіння в країні та світі.

Для кращої демонстрації проблеми було сформоване дерево проблем рис. 2.1.

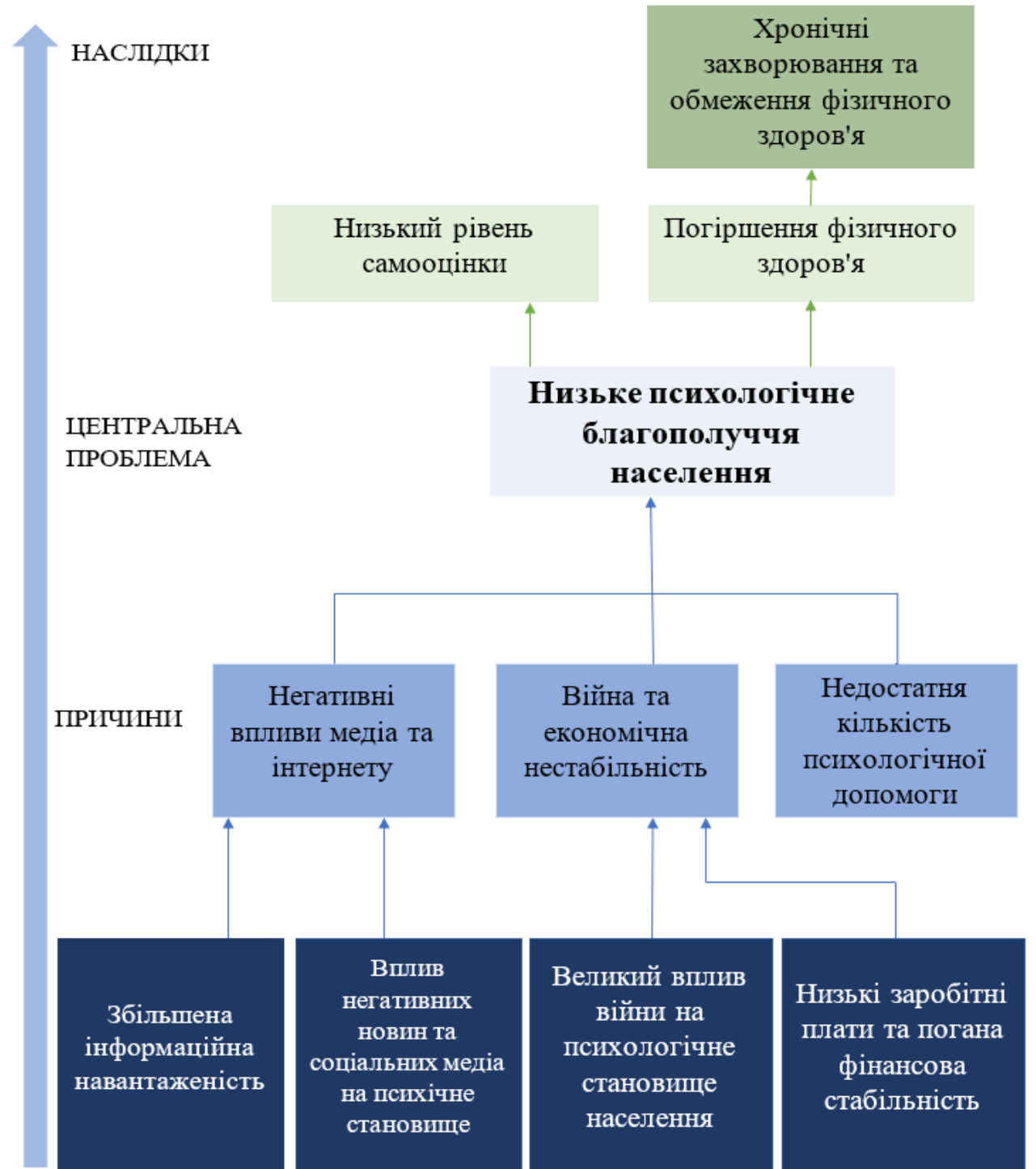

Рис. 2.1. Дерево проблем

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

Для кращого розуміння плану дій було сформовано дерево цілей рис. 2.2, де схематично зображені результати, завдання та мета діяльності.

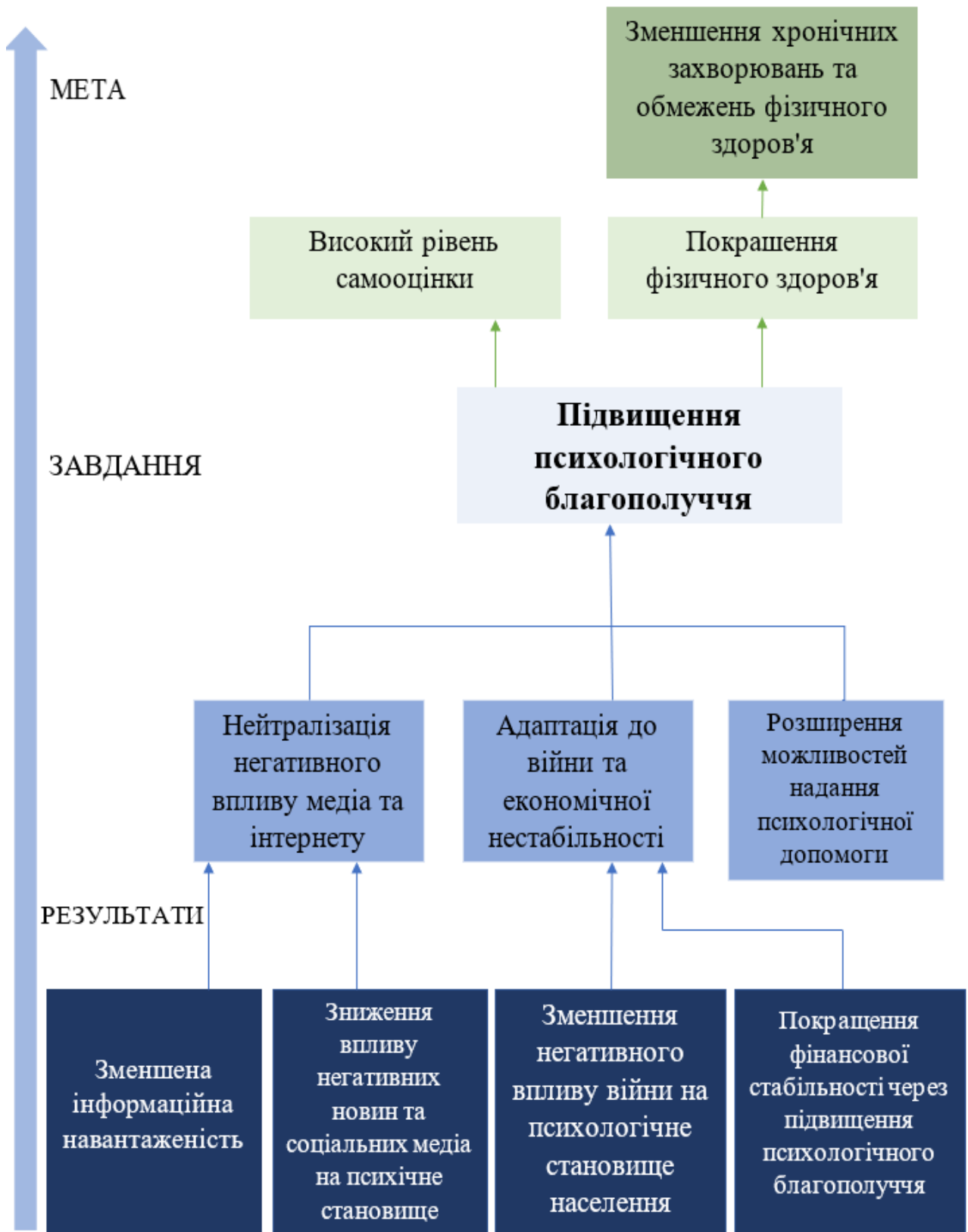

Рис. 2.2. Дерево рішень

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

Отже, концепція та цілі проекту чітко окреслюють основну ідею створення студії арт-терапії як місця для психологічної підтримки через творчість і мистецтво. Проект спрямований на покращення фізичного, психічного та емоційного благополуччя населення, яке стикається з наслідками посттравматичного синдрому, депресії та інших психологічних травм. Цілі проекту включають відкриття студії в Софіївській Борщагівці, де заплановані індивідуальні та групові заняття для дорослих і дітей. Реалізація цього проекту дозволить створити умови для зцілення, розвитку і самовираження, що стане вагомим кроком до підвищення психологічного благополуччя громади.

2.2 Загальна характеристика бізнесу та аналіз цільової аудиторії

Проект полягає у відкритті студії арт-терапії для дітей та дорослих, які відчують проблеми з подоланням посттравматичного синдрому, депресії, втрати, психологічної травми тощо. Студія облаштована відповідно для проведення творчих майстер-класів, які включають в себе малювання, ліплення та створення колажу.

Для реалізації проекту потрібно виконати ряд етапів. Ці етапи розписані в таблиці 2.1 та графічно зображені в діаграмі Ганта (рис.2.3).

Таблиця 2.1

Етапи реалізації проекту

№	Етапи проекту	Час початку етапу, дні	Тривалість етапу, дні
1.	Створення юридичної особи (ФОП)	0	15
2.	Пошук приміщення та підписання договору оренди	10	30
3.	Косметичний ремонт приміщення	40	30
4.	Купівля необхідних меблів та техніки	55	20
5.	Встановлення меблів	70	15

6	Закупівля необхідних матеріалів для проведення занять	65	25
7.	Підбір персоналу	60	30
8.	Складання плану занять	80	20
9.	Створення сайту та соціальних мереж	75	30
10.	Проведення маркетингової кампанії	80	60

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

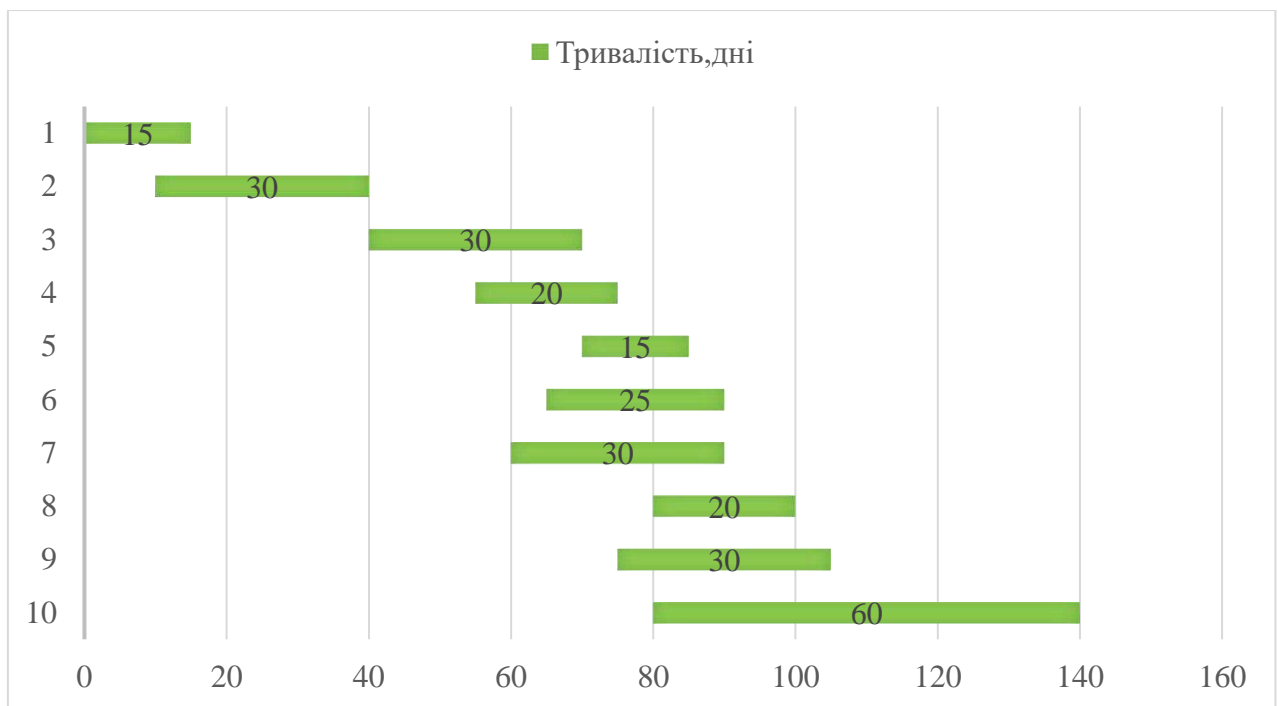

Рис. 2.3 Діаграма Ганта

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

В студії проходять групові завдання для дітей (6 осіб), для дорослих (7 осіб) та індивідуальні. Проводяться заняття в таких напрямках, як малювання різними техніками та створення колажу. Студія працює 5 днів на тиждень, понеділок та неділя – вихідні. Студія відкрита з 11.00 до 18.00, з 15.00 до 16.00 – обідня перева. Заняття для дітей тривають 2 години, та проводяться в першій половині дня до 15.00. Заняття для дорослих триває до 3 годин, після 16.00 (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Графік роботи студії

	Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Нд
11.00	в и х і д н и й	діти (малювання)	діти (колаж)	діти (малювання)	діти (колаж)	Дорослі (колаж)	в и х і д н и й
12.00							
13.00		діти (колаж)	діти (малювання)	діти (колаж)	діти (малювання)		
14.00							
15.00		обідня перерва					
16.00		дорослі (малювання)	дорослі (колаж)	дорослі (малювання)	дорослі (колаж)		
17.00							
18.00							

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

Оскільки студія буде знаходитись в селі Софіївська Борщагівка (Київська область), важливо проаналізувати цю територію та її населення. Софіївська та Петропавлівська Борщагівки, як і село Чайки, що входять до Борщагівської територіальної громади. За останні десять років ці села розвиваються дуже динамічно. Зараз населення Софіївської Борщагівки становить близько 30 000 осіб. Кількість збільшилась практично в три рази завдяки новобудовам і припливу переважно молодого середнього класу, який обирає нове, комфортне і більш дешеве за столичне житло з можливістю працювати або в приміських селах, або у Києві [12].

З початком повномасштабного вторгнення кількість внутрішньо переміщених осіб дуже сильно зростає. Станом на 05.04.2022 у Київській області зареєстровано 120 288 внутрішньо переміщених осіб [15]. Дані про кількість переміщених осіб показано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Офіційна присутність ВПО у часовому розрізі в Київській області

	17.10- 28.10 2022	31.10- 11.11 2023	14.11- 25.11 2022	28.11- 11.12 2022	12.12- 25.12 2022	Січень 2023
Білоцерківський	73 757	73 420	74 742	73 286	72 078	71 425
Бориспільський	44 887	41 955	42 108	42 245	41 936	41 830
Броварський	36 840	37 301	37 533	37 673	37 780	37 810

Бучанський	71 978	76 258	77 354	78 185	79 584	80 172
Фастівський	30 226	30 429	16 272	30 785	30 489	30 330
Обухівський	61 779	59 971	60 037	60 132	59 331	58 940
Вишгородський	16 017	16 183	16 308	16 431	16 440	16 307

Джерело: сформовано автором на основі [11]

Тому, проаналізувавши дані, які наведені вище, було сформовано думку, що робота студії арт-терапії буде зорієнтована на таку цільову аудиторію:

- Особи з депресією, тривогою, посттравматичними стресовими розладами або іншими психічними проблемами, які шукають нетрадиційні методи підтримки та зцілення;
- Підлітки, які переживають стрес у зв'язку з навчанням, підлітковими конфліктами, або психологічними проблемами;
- Внутрішньо переміщені особи, які пережили травматичні події або бойові дії;
- Люди, які хочуть підвищити свою самооцінку, розвинути творчість та самовираження через мистецтво.

2.3 Аналіз конкурентного середовища та маркетингові заходи проекту

Слід відмітити, що на території Бучанського району та Борщагівської ОТГ немає студій арт-терапії. На території Борщагівської територіальної громади функціонують лише художні студії, які проводять заняття живописом для дітей.

Художні студії, які функціонують поруч:

- студія творчості «Fine art» – заняття для дітей з створення ілюстрацій та розпис одягу;
- художня студія «ART LOVER» – проводять майстер-класи для дорослих з малювання, заняття з живопису для дітей від трьох років, проводяться арт-вечірки та виїзні майстер-класи;

– майстерня художника "Katarina" – проводять заняття для дітей та дорослих з академічного малюнку, живопису, композиції та флюарту (це форма абстрактного мистецтва, в якій використовуються акрилові фарби з рідкою консистенцією);

– художня студія ART Osnova – мають доволі широкий спектр напрямів роботи, викладають як для дітей та дорослих, а саме графіка, скульптура, ілюстрація манги та аніме, курс fashion-ілюстрація, арт-терапія;

– творча студія Акварелька – це освітній заклад, пропонують різноманітні курси та майстер-класи з різних напрямків мистецтва, а саме малювання аквареллю, олійними фарбами, гуашшю, а також зайняття графікою, скульптурою, текстилем, розписом по фаянсу та багато іншого;

– арт-студія DALI – займаються навчанням дорослих та дітей, проводять майстер-класи та організують виставки та творчі вечори.

Якщо ми говоримо про ринок, який цікавий нам для відкриття власної студії, то конкурентами, які мають вигідне географічне розташування, будуть: художня студія «ART LOVER», художня студія ART Osnova та творча студія Акварелька.

В таблиці 2.4 представлений SWOT-аналіз сильних та слабких сторін конкурентів:

Таблиця 2.4

SWOT-аналіз конкурентів:

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Напрацьована база клієнтів – Використання цікавих технік викладання – Наявність авторських програм 	<ul style="list-style-type: none"> – Невисока маркетингова діяльність – Концентрація на загальних мистецьких курсах – Обмеженість аудиторії (переважно діти) – Відсутність спеціалізованих занять з арт-терапії
Можливості	Загрози

<ul style="list-style-type: none"> – Проведення додаткових активностей (виставки, творчі зустрічі) – Проведення онлайн майстер-класів – Розширення на нові напрямки – Організація нових спеціалізованих курсів 	<ul style="list-style-type: none"> – Висока конкуренція – Проблеми з закупівлею необхідних матеріалів
--	---

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

В порівнянні з конкурентами, можна стверджувати, що одним із ключових аспектів успішного запуску арт-терапевтичної студії «AT STUDIO» є ефективне просування її унікальних послуг на ринку. Основною метою маркетингових заходів має стати залучення нових клієнтів, підвищення обізнаності про користь арт-терапії та формування позитивного іміджу студії.

Важливим початковим кроком у маркетинговій стратегії є створення чіткої візуальної ідентичності студії. Під час написання роботи були розроблені логотип та слоган, які відіграють ключову роль у формуванні бренду студії (рис.2.4). Логотип можна використовувати в усіх маркетингових матеріалах, включаючи вебсайт, соціальні мережі, рекламні банери та сувенірну продукцію. Це допоможе створити впізнаваність і закріпити асоціації з арт-терапією та психологічною підтримкою. Слоган: **«Мистецтво – це зцілення душі»**.

Рис. 2.4 Логотип та слоган студії арт-терапії «AT STUDIO»

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

Наступним кроком є створення якісного вебсайту, де потенційні клієнти можуть знайти інформацію про послуги, записатись на заняття та дізнатись більше про арт-терапію, про працівників студії. Крім цього, важливо створити зручний блог або розділ з корисною інформацією про психологічні аспекти творчості, оскільки це дозволить підвищити рівень обізнаності у населення щодо користі арт-терапії. Онлайн-платформа також дозволить залучити клієнтів для онлайн-зустрічей, що розширить географію впливу студії.

Соціальні мережі є не менш важливим інструментом для просування нашої студії. Потрібно активно вести сторінки у таких популярних мережах, як Facebook, Instagram, TikTok, публікувати фотографії робіт клієнтів (за їх дозволом), організовувати прямі ефіри з майстер-класами або психологічними порадами, публікувати історії успіху клієнтів та оголошення про певні заходи, які будуть організовані в студії. За допомогою таргетованої реклами можна залучити цільову аудиторію, зацікавлену в арт-терапії та саморозвитку.

Організація благодійних аукціонів або виставок робіт клієнтів студії не лише приверне увагу громадськості, але й створить позитивний імідж соціально відповідального бізнесу. Частину виручених коштів можна направити на підтримку людей, які потребують психологічної допомоги, що підвищить рівень довіри до студії та її місії.

Для подолання стереотипів та підвищення обізнаності про арт-терапію, студія може організовувати безкоштовні ознайомчі заняття. На цих заходах учасники зможуть дізнатися про основи арт-терапії, спробувати себе у створенні колажів або інших технік.

Для популяризації студії «AT STUDIO» можна використовувати друковану рекламу (буклети, банери) з логотипом та слоганом. Буклети можна розмістити в публічних місцях, як школа, спортивний комплекс, публічна сільська бібліотека та сільська рада. Це дозволить популяризувати студію серед місцевого населення.

Отже, аналіз конкурентного середовища показує, що студія арт-терапії «AT STUDIO» має значний потенціал на ринку Бучанського району та

Борщагівської ОТГ, де відсутні спеціалізовані арт-терапевтичні заклади. Це дозволяє виділити унікальну пропозицію студії та залучити нових клієнтів, особливо тих, хто зацікавлений не лише у творчості, але й у психологічній підтримці. Маркетингові заходи спрямовані на побудову чіткої візуальної ідентичності бренду через логотип і слоган, створення вебсайту та активне просування в соціальних мережах.

2.4 SWOT-аналіз студії арт-терапії

SWOT-аналіз є важливим інструментом для визначення та аналізу сильних і слабких сторін, можливостей і загроз організації. Основна мета SWOT-аналізу – підвищити обізнаність щодо факторів, які впливають на прийняття бізнес-рішень або створення бізнес-стратегії. Для цього SWOT аналізує внутрішнє та зовнішнє середовище та фактори, які можуть вплинути на життєздатність рішення [32].

Аналіз сильних та слабких сторін дозволяє розібратися в ключових особливостях власної студії: які переваги має студія порівняно з конкурентами, і які внутрішні обмеження можуть заважати досягненню бажаних цілей. Оцінка можливостей та загроз, у свою чергу, допомагає студії адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, знайти нові підходи для зростання та уникати потенційних ризиків. Таким чином, SWOT-аналіз сприяє більш усвідомленому плануванню діяльності студії, підвищенню ефективності надання послуг, розвитку позитивного іміджу та створенню конкурентної переваги.

У контексті проекту з відкриття студії арт-терапії, SWOT-аналіз особливо важливий через необхідність розуміння та врахування не тільки економічних, але й соціокультурних аспектів, що впливають на попит та зацікавленість у послугах арт-терапії. Даний аналіз дозволяє сформулювати цілісне бачення позиціонування студії, перспектив розвитку, а також виокремити основні напрямки роботи, на які варто звернути увагу для досягнення успіху (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5

SWOT-аналіз студії арт-терапії

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Використання техніки створення колажу – Використання нових та цікавих методів викладання – Орієнтація на психологічну допомогу, а не на навчання – Зручне місце розташування – Індивідуальні заняття з психологом 	<ul style="list-style-type: none"> – Низька обізнаність населення про арт-терапію та її властивості – Мала база клієнтів – Висока вартість послуг – Фізична доступність студії
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – Проведення додаткових активностей (виставки, творчі зустрічі) – Проведення благодійних аукціонів – Можливість працювати онлайн – Розширення партнерства з іншими організаціями 	<ul style="list-style-type: none"> – Небажання населення звертатись за психологічною допомогою; – Стереотипи населення про вік і мистецтво – Дефіцит кадрів – Нестабільність економічної ситуації – Конкуренція з безкоштовними або доступними онлайн-платформами

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

Після проведення SWOT-аналізу були виділені сильні сторони, а саме:

- Використання різноманітних арт-терапевтичних методик – студія не обмежується однією технікою, а застосовує різні методи арт-терапії, такі як створення колажів, малювання, ліплення, музична терапія тощо. Це дозволяє

клієнтам вибрати найбільш зручний для них метод самовираження, що є важливим у терапевтичній роботі.

- Зручне місце розташування – студія буде знаходитися в зручній локації, що забезпечує легкий доступ для більшої кількості клієнтів. Це сприяє залученню більшої аудиторії, особливо серед тих, хто цінує комфорт і зручність.

- Індивідуальні заняття з психологом – у студії надаватимуться послуги індивідуальних консультацій з психологом, що дозволяє створити довірливі стосунки з клієнтами і глибше працювати з їхніми індивідуальними потребами та проблемами.

- Професійний та кваліфікований персонал – психологи та терапевти студії мають високу кваліфікацію та досвід у сфері арт-терапії, що сприяє якісному наданню послуг і побудові довіри серед клієнтів.

- Унікальні методи викладання та орієнтація на психологічну підтримку – студія надає пріоритет психологічній підтримці, а не лише навчанню, що створює цінний соціальний аспект роботи студії.

Слабкі сторони студії арт-терапії включають в себе:

- Низька обізнаність населення про арт-терапію та її користь – багато людей не знають про можливості арт-терапії або мають обмежене уявлення про її ефективність. Це створює бар'єр для залучення нових клієнтів, адже частина населення не усвідомлює, як арт-терапія може допомогти.

- Мала клієнтська база – на початкових етапах студія матиме обмежену кількість клієнтів, що може впливати на фінансову стабільність і зростання.

- Висока вартість послуг – зважаючи на спеціалізацію студії, ціни на послуги можуть бути недоступними для деяких потенційних клієнтів, що може знижувати попит.

- Обмежені ресурси для маркетингу та просування – відсутність достатніх фінансів або ресурсів для активного просування студії може ускладнити залучення нових клієнтів та популяризацію послуг арт-терапії.

– Фізична доступність студії – не всі приміщення можуть бути пристосовані для людей з обмеженими можливостями, що обмежує доступ певної групи клієнтів.

Можливості, які були виділені під час аналізу:

– Розширення партнерства з іншими організаціями – студія може розглянути можливості співпраці з громадськими організаціями, навчальними закладами та медичними установами, які можуть сприяти підвищенню обізнаності про арт-терапію.

– Використання онлайн-платформ для надання послуг – дистанційне надання послуг дозволяє студії охопити більш широку аудиторію, включаючи клієнтів, які проживають у віддалених населених пунктах або за кордоном.

– Проведення додаткових активностей – студія може організовувати виставки творчих робіт клієнтів, майстер-класи, творчі зустрічі тощо. Це створює додатковий інтерес до послуг і дозволяє залучати нових клієнтів.

– Розробка сертифікованих курсів – впровадження програм сертифікації може підвищити привабливість студії для клієнтів, які зацікавлені в професійному розвитку в сфері арт-терапії.

– Залучення міжнародних експертів – проведення вебінарів чи майстер-класів із залученням закордонних спеціалістів може підвищити статус студії, залучити клієнтів та підвищити її конкурентоспроможність.

Загрозами для реалізації цього проекту є:

– Нестабільність економічної ситуації – у зв'язку з економічними труднощами клієнти можуть скорочувати витрати на додаткові послуги, такі як арт-терапія, яка не є першочерговою потребою.

– Конкуренція з безкоштовними або доступними онлайн-платформами – зараз існує багато безкоштовних або дешевих ресурсів, які пропонують подібні заняття, що може впливати на попит на послуги студії.

– Стереотипи щодо арт-терапії – частина населення може мати упередження або стереотипи щодо арт-терапії, вважаючи її лише для дітей або людей певного віку. Це може обмежувати можливості для залучення більш широкої аудиторії.

– Дефіцит кваліфікованих кадрів – у невеликих містах або за умов відсутності належної освіти може виникати нестача кваліфікованих спеціалістів для роботи у студії.

– Ментальні бар'єри клієнтів щодо звернення за психологічною допомогою – у суспільстві досі існують бар'єри та упередження до звернення за психологічною допомогою, що може заважати розвитку студії.

Отже, SWOT-аналіз є надзвичайно корисним інструментом для розвитку студії арт-терапії, адже дозволяє цілісно оцінити як внутрішні ресурси, так і зовнішнє середовище, в якому студія функціонує. Цей аналіз допомагає виявити сильні сторони студії, які потрібно використовувати для посилення конкурентоспроможності, і слабкі сторони, які слід зменшити. Можливості дають шанс на розширення та розвиток, а загрози вимагають адаптації стратегії, щоб студія могла залишатися актуальною в умовах змін.

Розуміння цих аспектів дозволяє керівництву студії створити більш ефективну стратегію для досягнення цілей, підвищення популярності послуг та покращення якості обслуговування клієнтів.

2.5 Організаційно-виробничий план бізнес-проекту

Для того, щоб відкрити студію арт-терапії не потрібно мати ліцензії або якісь спеціальні дозволи. Натомість для того, щоб почати будь-яку правомірну діяльність потрібно офіційно зареєструвати свій бізнес. Зазвичай дана категорія бізнесу реєструється, як приватний підприємець ФОП. В цьому проекті планується реєстрація ФОП Михайлюк Валентина Віталіївна із КВЕДом 90.0 «Діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг» [16].

При реєстрації на податковий облік буде обрана 2 група спрощеної системи оподаткування. Друга група підходить для торгівлі та надання послуг, такий ФОП може найняти не більше 10 працівників. При такій системі платиться єдиний податок, який складає до 20 % від мінімальної заробітної плати і сплачується щомісяця. Станом на 1 січня 2023 року єдиний податок – 1340 грн

на місяць; ЄСВ – 22% розміру мінімальної заробітної плати (1474 грн на місяць). Максимальний обсяг доходу – 834 мінімальні заробітні плати, тобто 5 587 800 грн [22, 16]. ФОП можна оформити в застосунку Дія і при спрощеній системі оподаткування дозволяють починати працювати відразу після реєстрації онлайн.

Для успішного функціонування бізнесу потрібно визначити і ретельно підібрати персонал. Для організації ефективної роботи студії, проведення майстер-класів та своєчасного звітування необхідна незначна кількість працівників. Для реалізації проекту знадобиться 5 осіб, а саме керівник, бухгалтер, психолог, викладач з мистецтва, прибиральниця (рис. 2.5).

Рис. 2.5 Організаційна структура студії арт-терапії

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

Керівник – ФОП Михайлюк В. В. Виконує управлінські функції з організації та контролю роботи всього персоналу. Також займається закупівлею витратних матеріалів, записом клієнтів на заняття, займається рекламою, адмініструє сторінки в соціальних мережах.

Психолог – займається проведенням занять з дорослими та дітьми по створенню колажу та ліплення, проводить індивідуальні заняття відповідно до бажань клієнта. Вимоги: профільна освіта, знання арт-терапії та досвід її використання у своїй практиці протягом 2 років.

Викладач з мистецтва – займається проведенням занять з дорослими та дітьми з малювання. Використовує різні арт-терапевтичні техніки, проводить

індивідуальні заняття відповідно до бажань клієнта. Вимоги: профільна освіта, базові арт-терапії, досвід роботи з дітками від 2 років.

Бухгалтер – ведення необхідної документації, ведення діяльності студії, складання та подання необхідних звітів. Вимоги: профільна освіта, базові арт-терапії, досвід роботи від 1 року.

Прибиральниця – 2 рази на день прибирати приміщення. Вимоги: відповідальність та бажання працювати.

Кожний працівник працює 5 днів на тиждень і має можливість будувати свій графік з попереднім узгодженням із керівництвом. Розрахунок загальної суми фонду оплати праці за місяць представлено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Розрахунок загальної суми фонду оплати праці за місяць

№ п/п	Посада	Оклад, грн.	Нарахування ЄСВ на заробітну плату, грн	Кількість, чол.	Всього фонд оплати праці, грн.
1	Директор-адміністратор	20 125	25 000	1	25 000
2	Психолог	16 100	20 000	1	20 000
3	Викладач з мистецтва	16 100	20 000	1	20 000
4	Прибиральниця	8 855	11 000	1	11 000
5	Бухгалтер	10 465	13 000	1	13 000
	Всього	61 180	89 000	5	89 000

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Для студії арт-терапії має велике значення розташування. Оскільки місце має розташовуватись в людному місці, мати хорошу дорожню розв'язку, щоб клієнт міг легко дістатись. В селі Софіївська Борщагівка є багато нових житлових

комплексів, де проживає багато сімей з дітьми, які є потенційним клієнтами студії, невелика конкуренція та можна знайти необхідне приміщення.

Для реалізації проекту потрібне приміщення приблизно 50 м², з власним санвузлом, 1 великою кімнатою для проведення групових занять та 1 маленькою, яка слугуватиме кабінетом працівників. У такому приміщенні буде можливо організувати творчий простір для дорослих та дітей.

Проаналізувавши ринок нерухомості в необхідному місці, виявилось, що цінова політика оренди такого приміщення становить 20000 грн на місяць.

Отже, організаційно-виробничий план студії арт-терапії створює чітку структуру та забезпечує основи для стабільної діяльності. Він охоплює всі необхідні аспекти – від правового статусу бізнесу до детального розподілу обов'язків між персоналом, що сприяє ефективності та високій якості послуг. Приділено увагу оптимальному розташуванню студії, яке дозволяє охопити потенційну клієнтську базу та мінімізувати витрати на оренду. Загалом, цей план підкреслює комплексний підхід до управління ресурсами та підбору персоналу, що є важливим для реалізації бізнес-ідеї та сталого розвитку студії арт-терапії.

2.6 Фінансовий план та джерела фінансування бізнес-проекту

Важливою частиною фінансового плану є прогнозування витрат пов'язаних з реалізацією проекту. Прогноз витрат проекту складається з розрахунків щомісячних постійних та змінних витрат. Спочатку розглянемо постійні витрати. До них ми відносимо:

- Оплата праці – 89 000 грн.
- ЄСВ – 19 580 грн.
- Комунальні платежі – 5 000 грн.
- Оплата маркетолога на аутсорсі – 3 000 грн.
- Оренда приміщення – 20 000 грн.
- Непередбачувані витрати – 2 000 грн.
- Доставка питної води – 750 грн.

- Чорнила для принтера – 1 200 грн.
- Реклама – 4 000 грн.
- Витрати на інтернет – 800 грн.
- Побутова хімія та інвентар для прибирання – 1 822 грн. (таблиця 2.7)
- Амортизація – 2 232 грн.

Таблиця 2.7

Витрати на засоби прибирання

	Вартість одиниці	Кількість	Загальна сума
Рушники паперові в рулоні Ecolo Ruta двошарові білі, 1 рулон	50	6	300
Серветки віскозні для сухого та вологого прибирання ТМ Profit 30x36 см комплект 5 шт	30	2	60
Скатертина Фрекен Бок Мікс 120x150 см в асортименті 3 шт.	60	1	60
Губка Гривня Петрівна кухонна 9x6x3 см 5 шт.	20	1	20
Рукавички гумові Raslan надміцні р. L 1 пар/уп.	55	3	165
Засіб для миття підлоги PROservice 5 л	180	1	180
Дифузор Kolorado Aroma Sticks 50 мл	200	3	600
Засіб для чищення Domestos	113	1	113
Папір туалетний двошаровий міцний Валлетто 10шт/ящ	84	1	84
Мішки для побутового сміття Гривня Петрівна стандартні 35 л 100 шт.	90	1	90
Рідке Мило рідке Origami Noreca Цитрус 5000 мл	150	1	150
РАЗОМ		1822	

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Основними змінними витратами є :

- Закупівля розхідних матеріалів для заняття;

– Оновлення приміщення.

При проведенні майстер-класів, як групових так і індивідуальних, потрібно чітко розуміти, які матеріали необхідні для цього. Вартість якісних художніх матеріалів доволі висока. Тому потрібно чітко визначити, що потрібно для повного функціонування проекту, щоб не витратити дарма гроші на непотрібні матеріали. В студії будуть використовуватись такі практики арт-терапії як малювання та створення колажу.

Перелік необхідних матеріалів доволі широкий, представлений в таблиці 2.8. Необхідно знайти оптових постачальників якісного матеріалу, які будуть вчасно постачати все необхідне. Кількість матеріалів буде залежати від попиту на заняття того чи іншого виду терапії і може змінюватись кожного місяця. Витрати на матеріали є змінними.

Таблиця 2.8

**Перелік необхідних матеріалів для проведення занять
(змінні витрати)**

	Вартість одиниці	Кількість	Загальна сума
<i>Заняття з малювання</i>			
Акрилові фарби Rosa 400мл*2 (білий, чорний, жовтий, зелений, червоний, синій, фіолетовий, рожевий, оранжевий, золотий)	200	40	8000
Папір для малювання 200 г/м2, А3, 10 арк.	120	10	1200
Папір офісний Zoom A4 80 г/м2 клас С+ 500 аркушів Білий	230	1	230
Олівці кольорові Marco Superb Writer 24 кольори	130	4	520
Олівець графітовий BUROMAX HB пластиковий синій з гумкою BM.8514	2.50	30	75
Гумка м'яка "Слон", 300/60	18	7	126
Стругачка без контейнера	13	5	65
Палітра для малювання, біла	19	12	228

Склянка-непроливайка для малювання	15	12	180
Пензлик	20	30	600
Набір масляних ручок 12 шт Optima Oil Pro Синій 0.5 мм Синій корпус	110	1	110
Полотно на підрамнику для живопису та малювання 40x50 см	160	28	4480
Полотно на підрамнику для живопису та малювання 40x40 см	155	28	4340
Разом	20154		
Заняття з створення колажу			
Старі глянцеві журнали	40	40	1600
Ножиці 17, 5 см ВМ.4504 Вuromax	40	10	400
Клей-олівець ВМ.4905 36 г Вuromax	15	20	300
Папір офісний кольоровий Spectra Color А4 80 г/м різнокольоровий 100 аркушів	90	2	180
Рамка для фото Velista 21x30 см	85	28	2380
Старі газети	40	40	1600
Разом	6460		
ЗАГАЛОМ	26614		

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

В таблиці 2.9 розглянемо прогноз витрат за 5 років реалізації, на рис 2.6-структуру витрат за весь час проекту та на рис. 2.7 – динаміка витрат.

Таблиця 2.9

Прогноз витрат протягом 5 років

Статті витрат	Всього	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
Змінні витрати	1824931	334744	355550	367423	379765	387449
Закупівля сировини	1 763 031	323 444	343 450	355 023	366 865	374 249
Оновлення приміщення	61 900	11 300	12 100	12 400	12 900	13 200
Постійні витрати	8829120	1765824	1765824	1765824	1765824	1765824

Оплата праці	5 340 000	1 068 000	1 068 000	1 068 000	1 068 000	1 068 000
ЄСВ	1 174 800	234 960	234 960	234 960	234 960	234 960
Комунальні платежі	300 000	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000
Оплата маркетолога на аутсорсі	180 000	36 000	36 000	36 000	36 000	36 000
Оренда	1 200 000	240 000	240 000	240 000	240 000	240 000
Непередбачувані витрати	120 000	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000
Доставка питної води	45 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000
Чорнила для принтера	72 000	14 400	14 400	14 400	14 400	14 400
Реклама	240 000	48 000	48 000	48 000	48 000	48 000
Витрати на інтернет	48 000	9 600	9 600	9 600	9 600	9 600
Побутова хімія та інвентар для прибирання	109 320	21 864	21 864	21 864	21 864	21 864
Амортизація	131668	24548	26780	26780	26780	26780
Всього	10 654 051	2 100 568	2 121 374	2 133 247	2 145 589	2 153 273
Всього з урахуванням амортизації	10 785 720	2 125 117	2 148 154	2 160 027	2 172 369	2 180 053

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

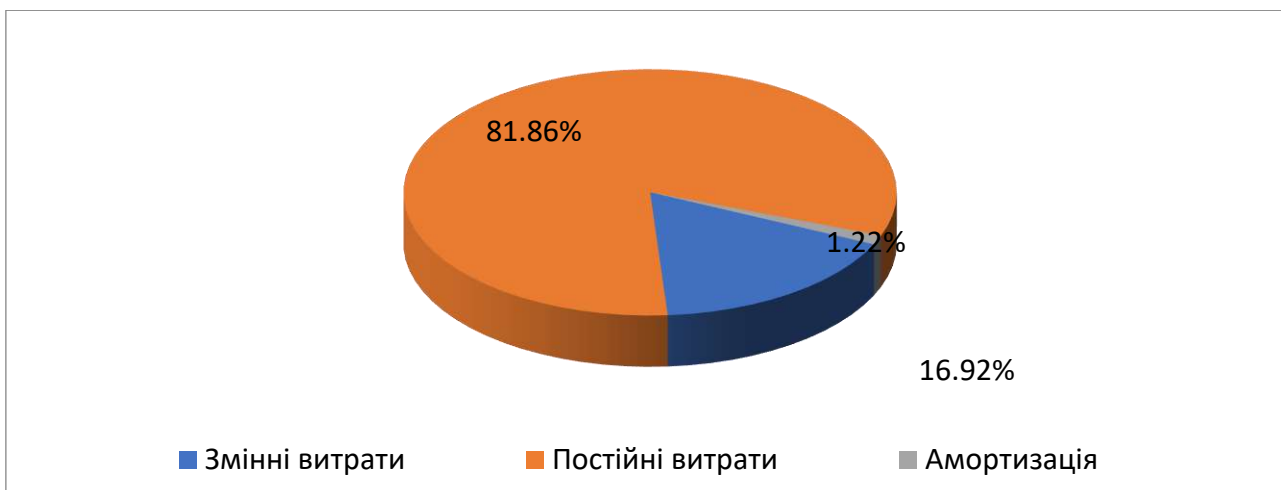

Рис. 2.6 Структура витрат

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

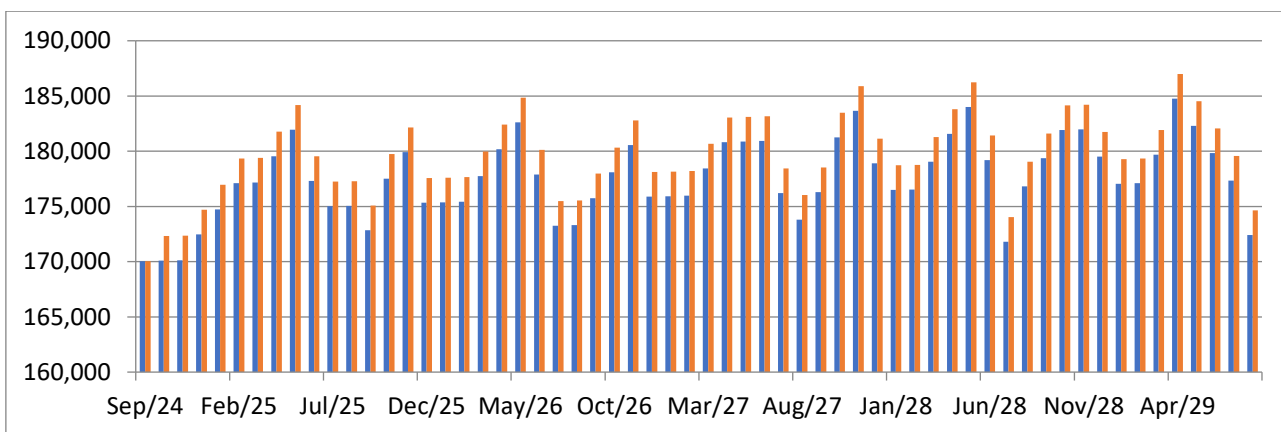

Рис. 2.7 Динаміка витрат протягом 5 років.

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Основними параметрами доходної частини проекту є групові заняття арт-терапії для дітей за допомогою малювання та створення колажу та групові заняття для дорослих в таких самих напрямках. Їхня вартість та кількість реалізації на місяць продемонстровані в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Параметри доходної частини

	Вартість товару, грн	к-ть занять в місяць	к-ть людей в місяць
Заняття для дітей (малювання)	450,00	16	96
Заняття для дітей (створення колажу)	400,00	16	96

Заняття з арт-терапії для дорослих (малювання)	800,00	8	56
Заняття з арт-терапії для дорослих (колаж)	560,00	12	84

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

В роботі студії арт-терапії можна спостерігати певну сезонність. Грудень, січень, липень, серпень – це місяці, коли відвідуваність менша, оскільки це період канікул у дітей та відпусток у дорослих і вони часто їдуть на відпочинок (рис. 2.8).

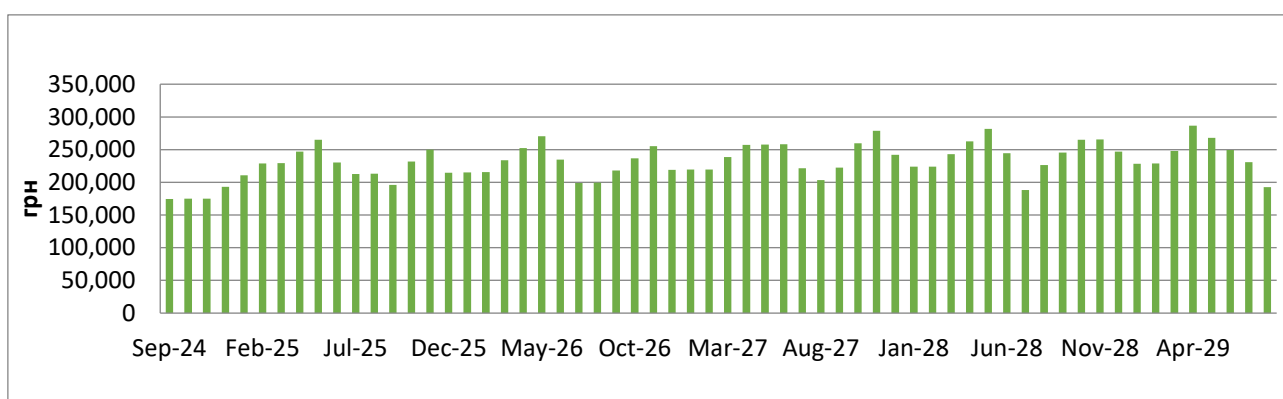

Рис. 2.8 Динаміка виручки

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Детальніше прогноз доходів від реалізації послуг арт-терапії протягом реалізації проекту (5 років) можна побачити в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Прогноз доходів за 5 років

Стаття доходів	Всього	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
Заняття для дітей (малювання)	3 468 258	636 284	675 639	698 406	721 701	736 228
Заняття для дітей (створення колажу)	3 082 896	565 586	600 568	620 806	641 512	654 425

Заняття з арт-терапії для дорослих (малювання)	3 596 712	659 850	700 663	724 273	748 430	763 496
Заняття з арт-терапії для дорослих (колаж)	3 776 548	692 843	735 696	760 487	785 852	801 671
Сумарно, в т.ч.	13 924	2 554	2 712	2 803	2 897	2 955
	414	563	565	972	494	820

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Для реалізації проекту буде використана ФОП 2 групи оподаткування. За цією схемою оподаткування потрібно буде сплачувати ЄСВ (22%) та ЄП, який складає 1760 грн. Загальна сума податків за період реалізації проекту – 1 280 400 грн. (таблиця 2.12).

Таблиця 2.12

Оподаткування по роках

Податки	Всього	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
ЄП	105 600	21 120	21 120	21 120	21 120	21 120
ЄСВ	1 174 800	234 960	234 960	234 960	234 960	234 960
Всього:	1 280 400	256 080	256 080	256 080	256 080	256 080

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Для початку реалізації проекту потрібні інвестиції на суму – 162 900 грн. 70% (114 030 грн.) – це позичені кошти, а 30% (48 870 грн.) – це власні кошти інвестора.

Інвестиційні вкладення спрямовані на:

- Косметичний ремонт приміщення – 25 000 грн.;
- Техніка – 49 100 грн. (таблиця 2.13);
- Меблі – 54 800 грн. (таблиця 2.14);

- Створення сайту та початковий маркетинг – 30 000 грн.
- Інше – 4 000 грн.

Таблиця 2.13

Інвестиційні вкладення на купівлю техніки

Вид техніки	Вартість одиниці	Кількість	Загальна сума
Маршрутизатор Asus RT-AC1200 V2	1100	1	1100
Ноутбук Lenovo IdeaPad 3 15IAU7	20000	2	40000
БФП Canon Pixma G3430 with WiFi	8000	1	8000
Всього			49100

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Таблиця 2.14

Інвестиційні вкладення на купівлю меблів

Меблі	Вартість одиниці	Кількість	Загальна сума
Офісний стіл ФКМ ос-2	1340	6	8040
Стілець Nowy Styl VISITOR BLACK	860	15	12900
Мольберт стаціонарний Ліра Nota Vene 170x71 см	770	8	6160
Диван для клієнтів і відвідувачів	3565	2	7130
Дошка магнітна сухостираєма BUROMAX BM.0006 алюмінієва рамка 100x200 см	7300	1	7300
Вішалка-стійка для верхнього одягу "Coat Rack" Синя	680	1	680
Пенал РОКО БЮ419 70x34,7x182,5 см	2725	3	8175
Настінний годинник UTA 01 W 38	350	1	350

Відро для сміття Алеана 18 л сірий	220	2	440
Помпа для води BRS Диспенсер електричний для бутильованої води	300	1	300
Комплект для прибирання швабра зі складною ручкою та відро 8 л з автоматичним віджимом	500	1	500
Дошка коркова 2х3 у рамі MDF 100х200 см TC1020	2800	1	2800
Всього			54800

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

На рис. 2.9 зображена структура інвестиційних витрат.

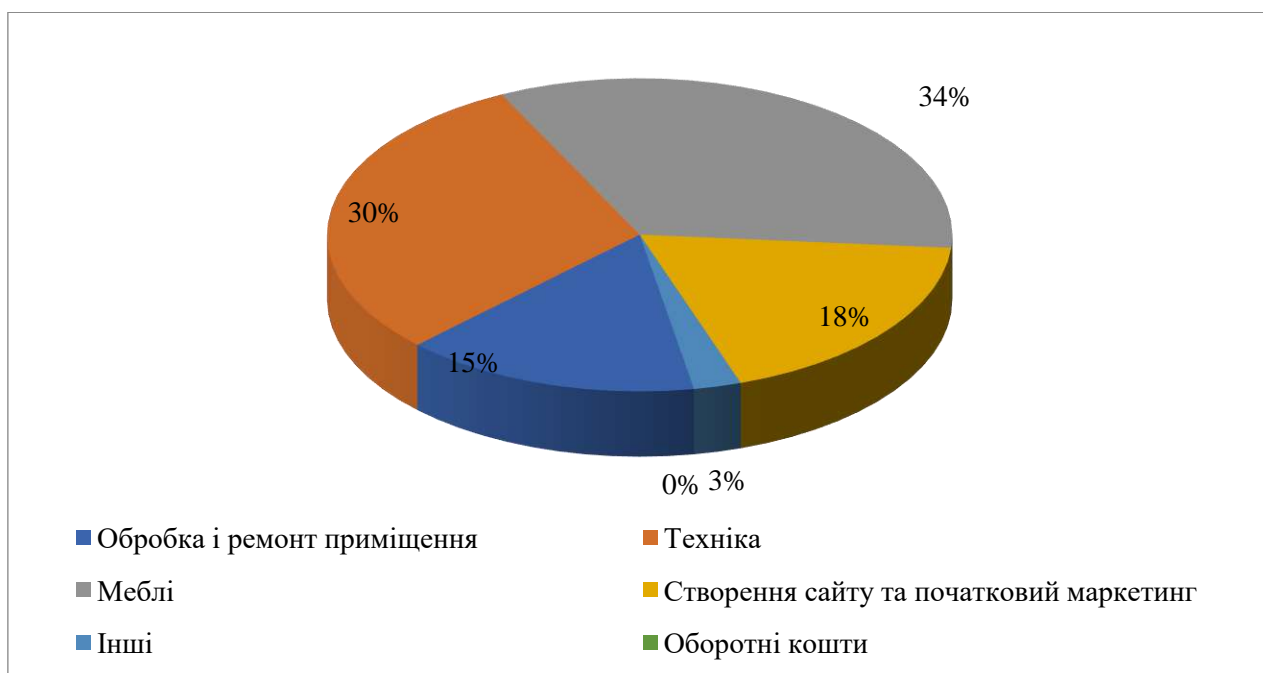

Рис. 2.9 Структура інвестиційних витрат

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Для розрахунку амортизації використовувався лінійний метод. Цей розрахунок проводився на 5 років та амортизували меблі, техніку та веб-сайт студії. Цей розрахунок можна побачити в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Розрахунок амортизації

	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
По роках:					
Майно на балансі на початок звітнього періоду	0	109 352	82 572	55 792	29 012
Нарахована амортизація	24 548	26 780	26 780	26 780	26 780
Введено основних засобів	133 900	0	0	0	0
Майно підприємства на кінець звітнього періоду	109 352	82 572	55 792	29 012	2 232

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Отже, розроблений фінансовий план дозволяє оцінити рентабельність бізнес-проекту та визначити ключові фінансові показники, такі як точка безбитковості, прибутковість і період окупності. Запропоновані джерела фінансування допоможуть забезпечити достатній обіг коштів для стійкого функціонування студії на початковому етапі та створять основу для подальшого розвитку.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПЛАНУ ВІДКРИТТЯ СТУДІЇ АРТ-ТЕРАПІЇ

3.1. Оцінка економічної ефективності проекту

Важливим показником, який потрібно розрахувати для оцінки ефективності проекту є точка безбитковості. Це той рівень продажу при якому весь прибуток вичерпується на покриття всіх витрат. В інших словах, це та точка, при якій NPV дорівнює нулю. Точка безбитковості допомагає визначити мінімальний рівень активності, необхідний для того, щоб проект був прибутковим. Для розрахунку цього показника потрібні параметри, які розписані в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Параметри для розрахунку точки безбитковості

Параметри	Значення при плановій потужності
Виручка	13 924 414
Витрати	11 934 451
Постійні витрати	10 109 520
Змінні витрати	1 824 931
Прибуток до вирахування податку на прибуток	1 989 963

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Маючи такі параметри ми отримали значення точки безбитковості. Ці всі значення написані в таблиці 3.2 та графічно зображені на рис. 3.1.

Таблиця 3.2

Значення точки безбитковості

Точка безбитковості, % реалізації продукції	83,6%
---	-------

Точка беззбитковості, грн реалізації продукції	11 634 311
Точка беззбитковості, грн в середньому на міс.	193 905
Величина операційного важеля	86,9%

Джерело сформовано автором на основі власних розрахунків

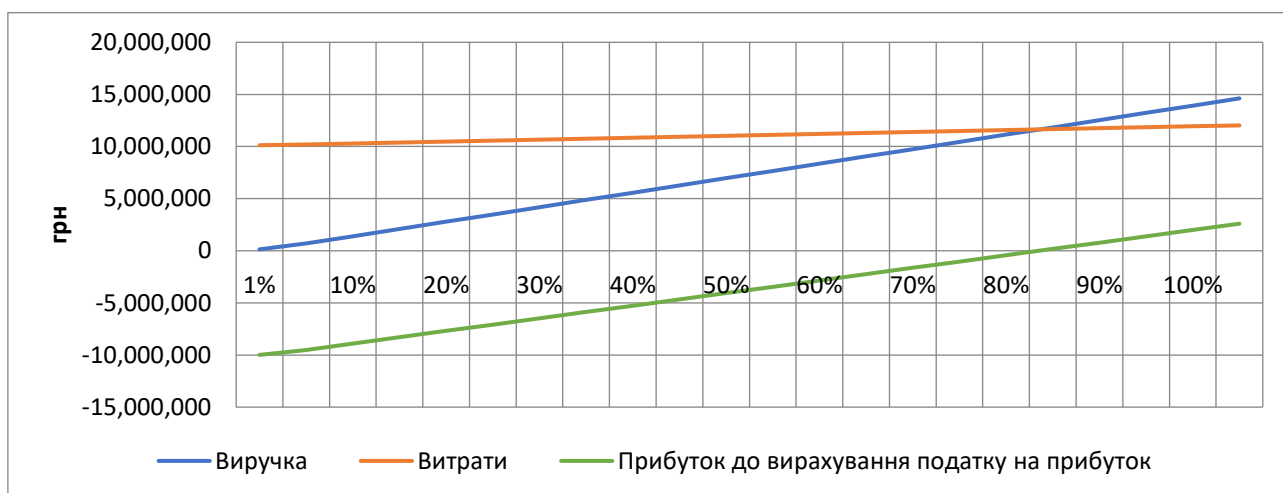

Рис. 3.1. Розрахунок точки беззбитковості

Джерело сформовано автором на основі власних розрахунків

Тепер потрібно розглянути інші показники інвестиційної привабливості, які включають в себе NPV, IRR, DPB, PI тощо.

NPV – це один з основних фінансових показників, що використовується для оцінки прибутковості проекту. Він визначає чистий прибуток, який генерується проектом після врахування витрат та враховуючи часову вартість грошей. Чим вище значення NPV, тим більше можливості на отримання прибутку. Якщо NPV дорівнює нулю або від'ємний, то проект не виправдовує інвестицій [26].

IRR – це ставка дисконтування, при якій NPV проекту дорівнює нулю. Іншими словами, це та ставка, при якій внутрішня прибутковість проекту вважається "рівною" ставці дисконтування. Чим вище IRR, тим більша ймовірність того, що проект буде прибутковим [27].

PB та DPB вказують на той період часу, за який інвестиції в проект повертаються. PB розраховується без урахування часової вартості грошей, тоді

як DPB враховує дисконтування майбутніх грошових потоків. Чим коротший термін окупності, тим швидше інвестор поверне свої кошти [28].

PI визначається як відношення NPV до суми інвестицій. Значення більше одиниці вказує на те, що проект є прибутковим, тоді як значення менше одиниці свідчить про невивідність проекту [26].

Всі ці показники представлені в таблиці 3.3. Також на рис. 3.2 є графік дисконтованого грошового потоку накопиченим підсумком.

Таблиця 3.3

Показники ефективності проекту

Показники основної діяльності	Середні значення за проектом
Середній обсяг реалізації продукції грн/міс.	232 074
Середній обсяг поточних витрат, грн/міс.	177 568
ЕВІТДА, грн/міс.	54 506
Чистий прибуток, грн/міс.	30 972
Грошовий потік, грн/міс.	33 166
Показники продаж	Значення за проектом
Точка беззбитковості, % реалізації продукції	84%
Точка беззбитковості, грн реалізації продукції	11 634 311
Точка беззбитковості, грн в середньому на міс.	193 905
Величина операційного важеля	87%
Показники рентабельності	Середні значення за проектом
Рентабельність реалізації продукції по чистому прибутку	13%
Рентабельність реалізації продукції по ЕВІТДА	23%
Рентабельність активів	105,9%

Показники оборотності	Середні значення за проектом
Оборотність	8,09
Інвестиційні показники	Значення за проектом
Термін прогнозу, міс.	60
Ставка дисконтування	15,0%
IRR (Внутрішня норма доходності), % на рік	148,4%
Загальний обсяг фінансування проекту	162 900
Чистий грошовий потік	1 827 063
NPV (Чистий дисконтований дохід)	1 171 807
NPV (Чистий дисконтований дохід) з урахуванням вартості бізнесу	2 250 436
Термінальна вартість бізнесу	1 078 629
PB (Простий термін окупності), роки	0,8
DPB (Дисконтований термін окупності), роки	0,8
PI (Індекс доходності за проектом)	8,28

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

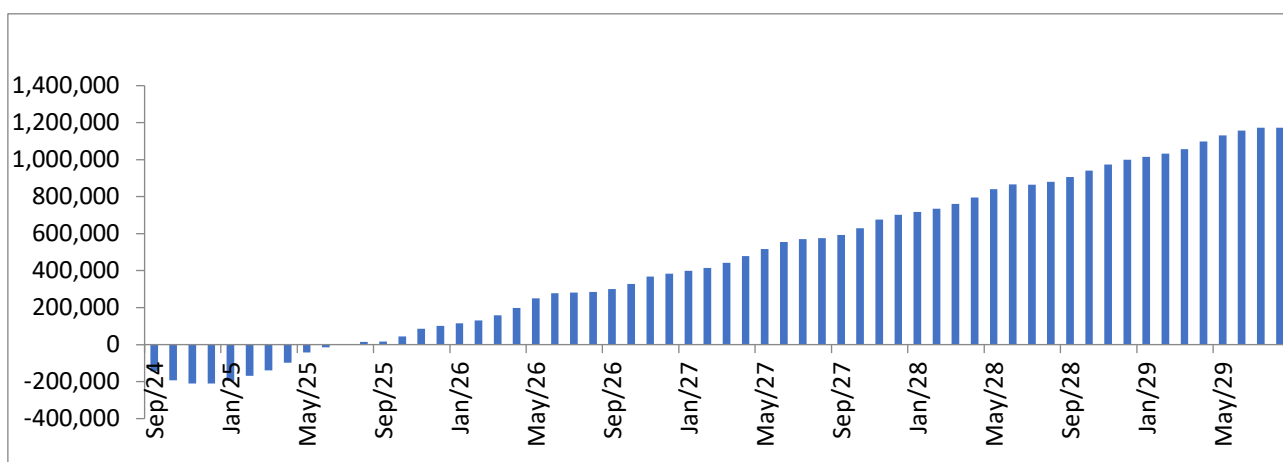

Рис. 3.2. Дисконтований грошовий потік накопиченим підсумком

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

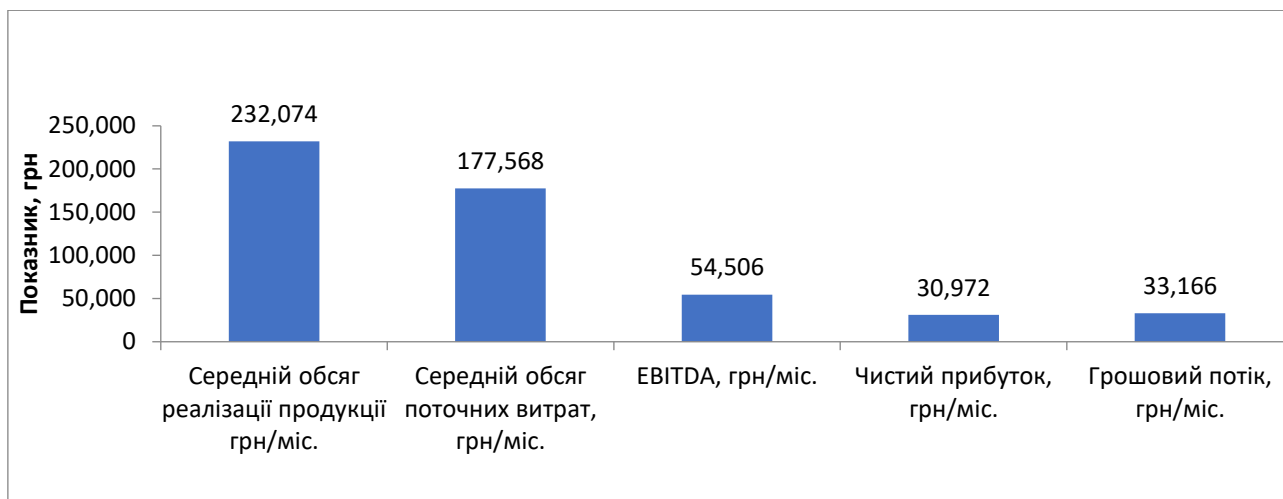

Рис. 3.3 Показники основної діяльності

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

Отже, проведений аналіз економічної ефективності проекту показує, що студія арт-терапії має високий потенціал для отримання прибутку. Точка беззбитковості, яка складає 83,6% від реалізації продукції, вказує на необхідний мінімум доходу для покриття всіх витрат. Високі значення NPV, IRR і PI підтверджують перспективність проекту: внутрішня норма доходності складає 148,4%, а індекс прибутковості – 8,28, що свідчить про значну економічну вигоду від інвестицій. Короткий термін окупності (0,8 року) також підтверджує швидку віддачу коштів, вкладених у проект. Таким чином, при дотриманні запланованих фінансових показників і маркетингової стратегії, проект може забезпечити стабільний грошовий потік і досягти високих результатів на ринку.

3.2.Управління ризиками проекту

Відкриття та ведення студії арт-терапії пов'язане з різноманітними ризиками, які можуть вплинути на її ефективність і стійкість. Ефективне управління ризиками дозволяє мінімізувати негативний вплив таких факторів і гарантувати стабільну діяльність студії в довгостроковій перспективі [33]. Основними групами ризиків для проекту арт-терапевтичної студії є ринкові, фінансові, операційні, правові та ризики, пов'язані з репутацією.

Арт-терапевтична студія працює у досить специфічній ніші, тому **ринкові ризики** пов'язані переважно зі складнощами залучення клієнтів, конкуренцією та коливанням попиту. Незважаючи на те, що арт-терапія є перспективною сферою, на ринку може виникнути недостатня обізнаність серед цільової аудиторії щодо її переваг і методів. Інший аспект ринкового ризику пов'язаний з рівнем конкуренції в регіоні. Незважаючи на відсутність студій арт-терапії в районі, потенційна поява конкурентів може зменшити кількість клієнтів і відповідно дохід студії. Також попит може змінюватися залежно від сезонності, економічних умов та загальної психологічної обстановки у суспільстві.

Щоб зменшити вплив ринкових ризиків, важливо провести маркетингові дослідження та визначити реальну зацікавленість у послугах арт-терапії серед цільової аудиторії. На початковому етапі проекту слід інвестувати в просування і розробку бренду студії, створення позитивного іміджу та популяризацію арт-терапії через соціальні мережі та публічні заходи. Зокрема, необхідно регулярно оцінювати рівень попиту та адаптувати пропозицію послуг відповідно до змін. Пропозиція спеціалізованих послуг, таких як індивідуальні консультації, групові заняття, онлайн-заняття тощо, сприятиме задоволенню потреб різних категорій клієнтів і зміцненню позицій студії на ринку.

Фінансові ризики є одним із ключових факторів, які можуть вплинути на реалізацію проекту. Нестача фінансування на початковому етапі, недостатня рентабельність, проблеми з фінансовими потоками і непередбачувані витрати можуть створити серйозні перешкоди для стабільного розвитку студії. Особливо критичною є ситуація з точкою беззбитковості: у разі невиконання планових показників доходу проект може стати нерентабельним.

Щоб запобігти впливу фінансових ризиків, необхідно забезпечити достатнє фінансування на всіх етапах проекту. Першочерговим завданням є залучення додаткових джерел фінансування, таких як гранти, інвестиції або позики на пільгових умовах. Важливим кроком є також створення резервного фонду для покриття непередбачених витрат. Регулярний моніторинг фінансових показників та складання фінансових прогнозів дозволить знизити ризик

недостатньої рентабельності та вчасно корегувати цінову політику та структуру витрат. Відповідна стратегія оптимізації витрат і збалансоване управління грошовими потоками допоможуть уникнути фінансових труднощів у майбутньому.

Операційні ризики стосуються функціональних аспектів діяльності студії і включають потенційні перешкоди у здійсненні бізнес-процесів. Одним з ключових операційних ризиків є ймовірність низької кваліфікації або недостатньої мотивації персоналу. Професіоналізм працівників відіграє вирішальну роль у забезпеченні якості послуг студії. Інший важливий аспект – це матеріально-технічне забезпечення. Наприклад, відсутність або затримка в постачанні необхідних матеріалів може негативно вплинути на якість занять. Нарешті, ризики можуть також виникати через невідповідність приміщення вимогам для арт-терапевтичних заходів, що може знизити ефективність занять та комфорт клієнтів.

Для мінімізації операційних ризиків необхідно приділити особливу увагу відбору та підготовці персоналу. Важливо обирати фахівців із відповідною кваліфікацією та досвідом роботи, а також організовувати регулярне підвищення їх кваліфікації. Також доцільно встановити довгострокові відносини з постачальниками матеріалів, які зможуть забезпечити стабільне постачання необхідних засобів. Перед відкриттям студії необхідно провести технічну оцінку приміщення і за потреби виконати відповідні ремонтні та адаптаційні роботи.

Правові ризики пов'язані з дотриманням юридичних норм та регулювань, що стосуються діяльності студії. Сюди входить дотримання законодавчих вимог до ведення бізнесу. Недотримання цих вимог може призвести до штрафів, призупинення діяльності або навіть повного закриття студії.

Для мінімізації правових ризиків необхідно ретельно вивчити всі законодавчі вимоги та нормативи, які стосуються арт-терапії та підприємницької діяльності. На початковому етапі важливо провести консультації з юристами для отримання дозволів і ліцензій та дотримання всіх юридичних формальностей. Важливо також розробити чіткі внутрішні політики, що регулюватимуть

взаємодію з клієнтами і визначатимуть відповідальність персоналу за виконання своїх обов'язків.

Репутація арт-терапевтичної студії є важливим активом, оскільки позитивний імідж сприяє залученню нових клієнтів та створенню стабільної клієнтської бази. **Ризики, пов'язані з репутацією**, включають негативні відгуки від клієнтів, погане обслуговування або невдоволення результатами терапії. Неправильна поведінка або низький рівень професіоналізму співробітників може негативно вплинути на імідж студії, що знизить попит на її послуги та відповідно дохід.

Для зменшення ризиків, пов'язаних з репутацією, важливо забезпечити високу якість послуг та професійну етику персоналу. Регулярний зворотний зв'язок із клієнтами, швидке реагування на скарги та задоволення їхніх потреб сприятиме формуванню позитивного іміджу студії. Для підвищення довіри важливо також активно спілкуватися з громадськістю через соціальні мережі, публікувати історії успіху клієнтів та інформацію про корисні аспекти арт-терапії.

Для кращого розуміння цього матеріалу була створена матриця управління ризиками (таблиця 3.4). Матриця ризиків проекту – це графічний інструмент аналізу ризиків у формі таблиці (матриці). Зазвичай вона квадратна, але деякі матриці ризику мають прямокутну або круглу форму. Матриця ризиків дає швидке уявлення про ризики проекту та їх серйозність (вплив) [34].

Таблиця 3.4

Матриця управління ризиками

Тип ризику	Ймовірність	Вплив	Дії для мінімізації
Фінансові ризики	Висока	Середній	Створення резервного фонду, адаптація бюджету
Операційні ризики	Середня	Високий	Підвищення кваліфікації персоналу, впровадження стандартів якості

Ризики, пов'язані з персоналом	Середня	Середній	Програми мотивації, сприятлива робоча атмосфера
Ризики, пов'язані з клієнтами	Висока	Високий	Активна реклама, регулярний зворотний зв'язок
Репутаційні ризики	Низька	Високий	Дотримання етичних стандартів, активне управління іміджем

Джерело: сформовано автором на основі [34]

Отже, управління ризиками є критично важливим аспектом для ефективної роботи студії арт-терапії. Визначення імовірності та впливу ризиків, а також вжиття запобіжних заходів дозволять знизити негативні наслідки для проекту.

ВИСНОВКИ

1. У магістерській роботі був досліджений ринок надання послуг арт-терапії, як в Україні, так і закордоном. Проаналізувавши зовнішній досвід, ми побачили, що ринок арт-терапії закордоном доволі швидко розвивається і на це впливає ряд факторів. Практики терапії мистецтвом використовують в багатьох випадках, таких як реабілітація військових, робота з в'язнями тощо. Проте ця сфера стикається з певними труднощами, наприклад, недостатня кількість кваліфікованих терапевтів для задоволення зростаючого попиту.

В Україні арт-терапія перебуває у стадії становлення. Найбільшого розвитку дістали такі її форми як терапія за допомогою образотворчого мистецтва, танцювально-рухова терапія та казкотерапія. Зараз застосування арт-терапії в Україні суттєво розширилося. Арт-терапію активно почали використовувати в комплексному лікуванні пацієнтів із неврозами та психосоматичними розладами. Також було виявлено потенціал для подальшого розвитку цього ринку на території України.

2. Під час дослідження особливостей проведення арт-терапевтичних сесій було встановлено, що кожна сесія має відповідати як індивідуальним потребам клієнтів, так і загальним цілям арт-терапії. Суттєве значення надається створенню безпечного простору для вираження емоцій, де клієнти можуть взаємодіяти зі своїм внутрішнім світом через різні художні форми, включаючи малювання, ліплення, колаж та інші види візуального мистецтва. Арт-терапевтичні заняття потребують гнучкого підходу та належної підготовки персоналу для досягнення позитивних результатів.

3. Концепція проекту з відкриття студії арт-терапії полягає в створенні сучасного простору, де клієнти різного віку та з різним рівнем потреб могли б отримувати якісні послуги та виражати свої емоції. Цілі проекту зосереджуються на забезпеченні професійної допомоги, яка поєднує творчі методики із психологічною підтримкою. Враховуючи інтереси різних груп клієнтів, студія прагне стати доступною як для осіб, що потребують психосоціальної підтримки,

так і для тих, хто бажає розвивати свої художні здібності як частину саморозвитку. Головними завданнями студії є створення стабільного джерела доходу, а також підвищення інтересу до арт-терапії як інструменту особистісного зростання та вирішення емоційних проблем.

4. Аналіз цільової аудиторії виявив широкий спектр клієнтів, які можуть скористатися послугами арт-терапії. Основними категоріями є діти та підлітки, особи середнього віку, люди літнього віку, а також військові. Кожна група має власні специфічні потреби: діти можуть використовувати арт-терапію для розвитку емоційного інтелекту та подолання травм, підлітки – для самовираження та подолання підліткових криз, а дорослі – для подолання стресів і покращення психоемоційного здоров'я. Важливо також зазначити, що арт-терапія може бути корисною для людей з різними рівнями емоційних проблем, починаючи від легких форм тривожності та закінчуючи посттравматичними стресовими розладами.

Загалом проект створення студії арт-терапії має позитивний ефект для територіальної громади, де він буде реалізований. В громаді є велика кількість внутрішньо переміщених осіб та людей, яким потрібна психологічна допомога. Запровадження цього проекту розширить можливості надання цієї допомоги.

5. Аналіз конкурентів показав, що на даний момент є незначна кількість спеціалізованих закладів з арт-терапії, що дає можливість новій студії зайняти нішу з урахуванням високої якості послуг та індивідуального підходу. Потенційною загрозою є конкуренція з боку приватних терапевтів та психологічних центрів, які іноді включають арт-терапевтичні практики до свого портфоліо послуг. На основі цього аналізу ми прийшли висновків, що в студії будуть використовуватись такі методи арт-терапії, як малювання, ліплення та виготовлення колажу. Ліплення та створення колажу менш поширені техніки терапії, але мають доволі позитивний ефект на клієнтів і потребують менших витрат на матеріали.

6. Для підвищення популярності студії арт-терапії є широкий спектр маркетингових заходів. Основними інструменти маркетингу є створення

впізнаваного бренду, просування через соціальні мережі, створення привабливого веб-сайту та розробку спеціальних пропозицій, які привертають увагу потенційних клієнтів. Маркетингова стратегія спрямована на досягнення тривалого ефекту, формування постійної клієнтської бази та підвищення обізнаності населення про арт-терапію.

7. Фінансовий план проекту розроблений з урахуванням всіх основних аспектів діяльності студії. План передбачає як початкові інвестиції на оренду та облаштування приміщення, закупівлю матеріалів, так і поточні витрати на заробітну плату, рекламу, підтримку приміщення та інші необхідні статті витрат. Для досягнення стабільної фінансової основи студія має досягти точки беззбитковості, яка розраховується на основі прогнозованого обсягу реалізації послуг та покриття всіх витрат.

8. Для оцінки економічної ефективності проекту було проведено розрахунок ключових показників, таких як чистий дисконтований дохід (NPV), внутрішня норма доходності (IRR), простий і дисконтований термін окупності (PB та DPB), а також індекс рентабельності (PI). За цими показниками проект є прибутковим – на кінець п'ятого року реалізації проекту чистий грошовий потік становитиме 1 827 063 грн. Чистий дисконтований дохід (NPV) за підсумками 5 років 1 171 807 грн., індекс прибутковості вкладень становить 8,2 та проект окупиться через 8 місяців від початку реалізації. Отже, за всіма показниками проведеної фінансової оцінки, проект відкриття студії арт-терапії є прибутковим та ефективним і може бути рекомендованим на розгляд інвесторам.

9. Важливим етапом було виявлення ризиків, пов'язаних з реалізацією проекту. Основні ризики включають зміни в ринковому середовищі, фінансові та операційні ризики, а також репутаційні загрози, які можуть негативно вплинути на діяльність студії. Управління ризиками передбачає розробку відповідних заходів для зменшення їхнього впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Annual report Luna children's charity. *Action for children Trauma International* : веб-сайт. URL: <https://actinternational.org.uk/annual-reviews> (дата звернення: 22.10.2023)
2. Art Therapy: A Complementary Treatment for Mental Disorders. *Frontiers* : веб-сайт. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.686005/full> (дата звернення: 20.10.2023)
3. Expressive Arts Therapy. *Cathy Malchiodi* : веб-сайт. URL: <https://www.cathymalchiodi.com/> (дата звернення: 22.10.2023)
4. Global impact. *Somatic experiencing international* : веб-сайт. URL: <https://traumahealing.org/global-impact/> (дата звернення: 20.10.2023)
5. Helton J. Sculpture as Art Therapy for Mental Well-being. *Misha Libertee* : веб-сайт. URL: <https://mishalibertee.com/theory-of-art/sculpture-as-art-therapy/> (дата звернення: 27.10.2023)
6. Lynn C. Collage in Art Therapy. *Creative Expressions Consulting* : веб-сайт. URL: <https://www.creativeexpressionsconsulting.com/post/collage-its-use-in-art-therapy> (дата звернення: 23.10.2023)
7. Recent Crises have Forced a Greater Awareness of the Need for Mental Health Programs. *Globalwa* : веб-сайт. URL: <https://globalwa.org/issue-brief/recent-crises-have-forced-a-greater-awareness-of-the-need-for-mental-health-programs/> (дата звернення: 26.10.2023)
8. Visual arts therapy market size and share analysis. *Coherent market insights* : веб-сайт. URL: <https://www.coherentmarketinsights.com/industry-reports/visual-arts-therapy-market> (дата звернення: 23.10.2023)
9. Why Art Therapy is Becoming a Popular Treatment in Prisons. *Darealprisonart* : веб-сайт. URL: <https://darealprisonart.wordpress.com/2022/12/18/why-art-therapy-is-becoming-a-popular-treatment-in-prisons/> (дата звернення: 20.10.2023)

10. World social report 2023: leaving no one behind in an ageing world. *United Nations iLibrary* : веб-сайт. URL: <http://desapublications.un.org/publications/world-social-report-2023-leaving-no-one-behind-ageing-world> (дата звернення: 21.10.2023)

11. Базова оцінка території зареєстрованих ВПО - підсумки 20 туру. *International Organization for Migration* : веб-сайт. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-bazova-ocinka-teritorii-zareestrovanih-vpo-pidsumki-20-turu-sichen-2023> (дата звернення: 18.11.2023)

12. Борщагівській ОТГ потрібна власна школа. *Моя Київщина* : веб-сайт. URL: <https://mykyivregion.com.ua/analytics/roman-gax-borshhagivskii-otg-potribna-vlasna-skola-sadocki-likarnya-i-novi-dorogi-ya-znayu-yak-se-zrobiti> (дата звернення: 18.11.2023)

13. Вознесенська О. Л. Арт-терапія в Україні: стан та перспективи розвитку. *Львівсько-Ряшівські наукові зошити : Культура – Мистецтво – Освіта*. 2014. №2. С.93-103. URL: <http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2016/> (дата звернення: 20.10.2023)

14. Всеукраїнська програма ментального здоров'я. *Укрінформ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3695613-u-mezah-vseukrainskoi-programi-mentalnogo-zdorova-viznacili-prioritetni-proekti.html> (дата звернення: 21.10.2023)

15. Інформація щодо внутрішньо переміщених осіб на Київщині. *Київська обласна військова адміністрація* : веб-сайт. URL: <https://koda.gov.ua/informacziya-shhodo-vnutrishno-peremishhenyh-osib-na-kyuivshhyni/> (дата звернення: 19.11.2023)

16. Непран М. Чи на часі податкові зміни для ФОП? *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/18/705595/> (дата звернення: 19.11.2023)

17. Онищенко В. КВЕД для ФОП. *Головбух* : веб-сайт. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7167-kved-dlya-fop> (дата звернення: 19.11.2023)

18. Основне про Українську асоціацію арт-терапевтів. *Українська асоціація арт-терапевтів* : веб-сайт. URL: <https://uaat.org.ua/#rec78754338> (дата звернення: 20.10.2023)

19. Підтримка ментального здоров'я в часи війни. *Національний інститут наукових досліджень* : веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-mentalnoho-zdorovya-v-chasy-viynu> (дата звернення: 20.10.2023)

20. Посттравматичний стресовий розлад. *Центр когнітивно-поведінкової терапії* : веб-сайт. URL: <https://kpt-center.com.ua/poslugi/posttravmatichnij-stresovij-rozlad/> (дата звернення: 21.10.2023)

21. Психологічне здоров'я українців. *Gradus research company* : веб-сайт. URL: https://gradus.app/documents/307/Gradus_Research___Mental_Health_Report_full_version.pdf (дата звернення: 20.10.2023)

22. Усе, що потрібно знати про ФОП. *Дія. Безбар'єрність* : веб-сайт. URL: <https://bf.dii.gov.ua/articles/use-shcho-potribno-znati-pro-fop> (дата звернення: 19.11.2023)

23. Фукс К. Мистецтво зрозуміти себе. *Український тиждень* : веб-сайт. URL: <https://tyzhden.ua/mystetstvo-zrozumity-sebe/> (дата звернення: 20.10.2023)

24. Інвестиційний менеджмент: Методичні. вказівки до підготовки і проведення консалтингової гри «Проектінвест». Уклад.: Л.В. Шинкарук, Т.О. Власенко. Київ, 2020. 80 с.

25. Investment management: study guide for students of the specialty 073 "Management". L.V. Shynkaruk, M.M. Dielini, T.O. Vlasenko, A.V. Dergach. Kyiv: NULES, 2023. 336 p.

26. Ільчук М. М., Коновал І. А. Бізнес-планування підприємницької діяльності в АПК: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. ЗАТ "Нічлава", 2013. 308 с.

27. Що таке IRR? *Дія Бізнес* : веб-сайт.
URL:<https://business.dii.gov.ua/handbook/impact-investment/so-take-vnutrisna-norma-pributkovosti-irr> (дата звернення 08.05.2024)

28. Дисконтований термін окупності. *LivingFo* : веб-сайт.
URL:<https://livingfo.com/dyskontovanyj-termin-okupnosti-investytsij/> (дата звернення 08.05.2024)

29. Михайлюк В.В. Особливості сфери надання освітніх послуг в сучасних умовах. *Інклюзивний розвиток національної економіки: глобальні тенденції, можливості України та роль агропродовольчого сектору* : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16-17 лист. 2023 р. Київ : НУБІП, 2023. С. 257-260.

30. Михайлюк В.В. Особливості розвитку ринку арт-терапії в Україні. *Роль молоді у розвитку АПК* : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 16-17 трав. 2024 р. Київ : НУБІП, 2024. С. 247-249.

31. How to Make a Zentangle. *WiliHow* : веб-сайт. URL:
<https://www.wikihow.com/Make-a-Zentangle> (дата звернення 30.10.2024)

32. SWOT analysis. *TechTarget* : веб-сайт. URL:
<https://www.techtarget.com/searchcio/definition/SWOT-analysis-strengths-weaknesses-opportunities-and-threats-analysis> (дата звернення 01.01.2024)

33. The Risk Management Process in Project Management. *ProjectManager* : веб-сайт. URL: <https://www.projectmanager.com/blog/risk-management-process-steps> (дата звернення 01.01.2024)

34. Project risk assessment: an example with a risk matrix template. *Appfire* : веб-сайт. URL: <https://bigpicture.one/blog/project-risk-assessment-examples/>(дата звернення 01.01.2024)

35. Інклюзивний розвиток національної економіки: глобальні тенденції, можливості України та роль агропродовольчого сектору, досвід і співпраця з ЄС : програма VIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 23-24 жовт.. 20234 р. Київ : НУБІП, 2024. 27 с.

36. L. Shynkaruk, M. Dielini. Directions of the development of social protection of population as manifestation of inclusive economy. *EU Practices of Social Cohesion in Education and Governance: Socio-Economic Inclusion and Social Innovations*: Collective Monograph directed by Prof. Marja Nesterova and Prof. Maryna Dielini. Sumy: University Book, 2022. 168 p. URL: <http://scaes.info/wp-content/uploads/2024/01/EU-PRACTICES-OF-SOCIAL-COHESION-IN-EDUCATION.pdf>

37. EU Practices of Social Cohesion in Education and Governance : socio-economic inclusion and social innovations. collective monograph/ directed by Prof. Marja Nesterova and Prof. Maryna Dielini. Sumy : University Book, 2022. 168 p.

38. Шинкарук Л.В., Власенко Т.О., Биховченко В.П., Власенко Ю.Г. Організація проектної діяльності. Київ : Видавничий центр НУБіПУ, 2022.

39. Shynkaruk L.V., Vlasenko T.O., Alekseieva K.A. Operational management. Київ : Видавничий центр НУБіПУ, 2021. 244 с.

40. Талавиря М. П., Ващенко В. В. Вплив державного резерву на розвиток економіки України : колективна монографія. Ніжин, 2016. 254 с.

41. Шинкарук Л.В. Прушківська, Е.В. Інклюзія військових у національний соціально – економічний простір. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2024. № 2. (86). С. 3-11 <https://doi.org/10.33271/ebdut/86.021>

42. Т.О. Vlasenko, R.F. Chernysh, A.V. Dergach, T.V. Lobunets, O.B. Kurylo. Investment Security Management in Transition Economies: Legal and Organizational Aspects. *International Journal of Economics and Business Administration*, Volume VIII, Issue 2, 200-209, 2020 DOI: 10.35808/ijeba/452 URL: https://www.ijeba.com/journal/452_.

43. Bashtannyk Vitalii, Buryk Zoriana, Kokhan Marianna, Vlasenko Tetiana, Skryl Vitaliia. Financial, Economic and Sustainable Development of States Within the Conditions of Industry 4.0 (2020). *International Journal of Management* 11 (4).pp. 406-413. 2020. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3601557> .

44. Shynkaruk L., Vlasenko Yu., Gerashchenko V. Barriers to Business Development in an Inclusive Economy. *Polish Journal of Science* № 29 (2020) VOL.

1, p. 51-58. URL : <https://www.poljs.com/wp-content/uploads/2020/08/POLISH-JOURNAL-OF-SCIENCE-%E2%84%9629-2020.pdf> .

45. Shynkaruk L., Ivanchenkova L., Kychko I., Kartashova O., MelnykYu., Ovcharenko. Managing the economy's investment attractiveness of the state as a component of international business development. International Journal of Management (IJM). Volume 11, Issue 5, May 2020, pp. 240-251, Article ID: IJM_11_05_024. (SCOPUS) URL: <http://www.iaeme.com/ijm/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=5>